

Univerzita Hradec Králové

Filozofická fakulta

Ústav Sociální práce

Sociální práce s mládeží ohroženou závislostí na návykových látkách

Bakalářská práce

Autor: Anežka Horáková
Studijní program: B6731 Sociální politika a sociální práce
Studijní obor: Sociální práce
Forma studia: prezenční
Vedoucí práce: PhDr. Daniela Květenská, Ph.D.

Zadání bakalářské práce

Autor:	Anežka Horáková
Studium:	U1610
Studijní program:	B6731 Sociální politika a sociální práce
Studijní obor:	Sociální práce
Název bakalářské práce:	Sociální práce s mládeží ohroženou závislostí na návykových látkách
Název bakalářské práce AJ:	Social work with youth threatened by addiction to addictive substances

Cíl, metody, literatura, předpoklady:

Bakalářská práce se zaměřuje na problematiku návykových látek mezi mládeží. V teoretické části budou vymezeny základní pojmy jako mládež, mladistvý, sociální práce, návykové látky a závislost. Dále se ve své práci budu věnovat sociální práci s mládeží, která experimentuje s návykovými látkami a budu se zabývat prevencí závislosti na návykových látkách. Výzkumné šetření bude probíhat kvantitativní formou pomocí metody dotazníku.

MATOUŠEK, O., KROFTOVÁ, A. Mládež a delikvence. Praha: Portál, 1998. ISBN 80-7178-226-2
NEŠPOR, K. Návykové chování a závislost. Praha: Portál, 2007. ISBN 978-80-7367-267-6
MATOUŠEK, O. Práce s rizikovou mládeží. Praha: Portál, 1996. ISBN 80-7178-064-2

Garantující pracoviště: Ústav sociální práce,
Filozofická fakulta

Vedoucí práce: PhDr. Daniela Květenská, Ph.D.

Oponent: JUDr. et Mgr. Filip Rigel, Ph.D.

Datum zadání závěrečné práce: 29.6.2018

Prohlášení

Prohlašuji, že jsem tuto bakalářskou práci vypracovala samostatně pod vedením vedoucí bakalářské práce a uvedla jsem všechny použité prameny a literaturu.

V Hradci Králové dne 1. dubna 2019

Anežka Horáková

Poděkování

Na tomto místě bych ráda poděkovala paní PhDr. Daniele Květenkové, Ph.D za cenné rady a odborné vedení, které mi jako vedoucí práce poskytla. A také všem, kteří mě při psaní mé bakalářské práce podporovali.

Anotace

HORÁKOVÁ, Anežka. *Sociální práce s mládeží ohroženou závislostí na návykových látkách*. Hradec Králové: Univerzita Hradec Králové, Filozofická fakulta, Ústav sociální práce, 2019. Bakalářská práce

Bakalářská práce se věnuje problematice užívání návykových látek mládeží. V práci jsou nejdříve definovány základní pojmy, jako je mládež, mladistvý, dítě, závislost a sociální práce. Dále jsou v práci popsány návykové látky, které jsou nejčastěji mezi mládeží užívány. Poté se práce věnuje faktorům a fázím vzniku závislosti na návykových látkách, prevenci závislosti na návykových látkách a sociální práci s mládeží, která je ohrožená závislostí na návykových látkách či která na návykových látkách již závislá je. Jednotlivé služby a organizace jsou v této části práce popsány. Pro výzkumnou část práce byla zvolena kvantitativní výzkumná strategie formou dotazníku. Cílem výzkumu je zjistit, jaké mají studenti ve věku od 15 do 17 let pohled na návykové látky, jaké mají zkušenosti s užíváním návykových látek a jaké mají povědomí o možnostech odborné pomoci při problému s užíváním návykových látek a preventivních programech.

Klíčová slova: Závislost, mládež, sociální práce, prevence, návykové látky

Annotation

HORÁKOVÁ, Anežka. *Social work with youth threatened by addiction to addictive substances*. Hradec Králové: University of Hradec Králové, Philosophical Faculty, Institute of Social Work, 2019. Bachelor Degree Thesis

This bachelor thesis is devoted to the issue of the use of addictive substances by the youth. First in the thesis, there are defined basic terms such as youth, juvenile, child, addiction and social work. Further, this thesis describes most often used addictive substances among the youth people. Then the thesis is devoting factors and phases of addiction creation to addictive substances, prevention of addiction to addictive substances and social work with youth, which is threatened by addiction to addictive substances or which is already addicted to addictive substances. Individual services and organizations are described in this thesis. For the research part of the thesis was chosen a quantitative research strategy in the form of the questionnaire. The objective of this research is to find out, how people from 15 to 17 look at the addictive substances and what are their experience of using addictive substances. And furthermore, what is their awareness about the options of the expert help in case of problems with substances abuse and what is their awareness of preventive programs.

Keywords: Addiction, youth, social work, prevention, addictive substances

SEZNAM POUŽITÝCH ZKRATEK

tzv. – takzvaný, takzvaně

apod. – a podobně

LSD – diethylamid kyseliny lysergové

MDMA – mythylendioxymethamfetamin

EU – Evropská unie

ESPAD – Evropská školní studie o alkoholu a jiných drogách

NZDM – nízkoprahové zařízení pro děti a mládež

Obsah

Úvod	10
TEORETICKÁ ČÁST.....	12
1 Vymezení základních pojmů	12
2 Návykové látky.....	14
2.1.1 Historie užívání návykových látek mládeží.....	15
2.1.2 Dělení návykových látek	15
2.1.3 Drogy nejčastěji užívané mládeží	18
3 Vznik závislosti na návykových látkách u mládeže.....	22
3.1 Faktory vzniku závislosti	22
3.2 Fáze vzniku závislosti	24
4 Prevence závislosti na návykových látkách.....	26
4.1 Primární prevence	27
4.2 Sekundární prevence	28
4.3 Terciární prevence.....	28
4.4 Subjekty preventivního působení.....	29
4.4.1 Rodina.....	29
4.4.2 Školy	30
4.4.3 Média	30
5 Práce s mládeží	32
5.1 Nízkoprahová zařízení pro děti a mládež.....	32
5.2 Poradny pro závislosti na návykových látkách	33
5.3 Linky telefonické pomoci	33
5.4 Detoxikační střediska pro děti a mládež	34
5.5 Kontaktní centra	34
5.6 Terénní programy.....	34
5.7 Probační programy pro mladistvé	35

PRAKTICKÁ ČÁST	37
6 Metodologie výzkumného šetření.....	37
6.1 Výzkumná strategie a cíle výzkumu	37
6.2 Charakteristika výzkumného vzorku.....	40
7 Výsledky výzkumného šetření a jejich interpretace.....	42
7.1 Interpretace výsledků dosažených v rámci dílčího cíle č. 1	42
7.2 Interpretace výsledků dosažených v rámci dílčího cíle č. 2.....	45
7.3 Interpretace výsledků dosažených v rámci dílčího cíle č. 3.....	51
7.4 Interpretace výsledků dosažených v rámci dílčího cíle č. 4.....	55
7.5 Shrnutí výsledků výzkumného šetření	58
7.6 Diskuze.....	62
Závěr	64
SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY.....	65
SEZNAM GRAFŮ	68
SEZNAM TABULEK.....	69
SEZNAM PŘÍLOH.....	70

Úvod

Za jeden z aktuálních problémů ve společnosti je možné označit experimentování mládeže s návykovými látkami a závislost mládeže na návykových látkách. Ať už se jedná o konzumaci alkoholických či tabákových výrobků, ale i o užívání omamných látek jako je pervitin, heroin nebo nejčastěji marihuana. Věková skupina mládeže, která je tvořena osobami od 15 do 17 let, je velmi rizikovou skupinou, co se týče experimentování s návykovými látkami. Právě tato věková skupina je předmětem mé bakalářské práce. Toto téma jsem si vybrala, jelikož mě problematika užívání návykových látek mládeží velice zajímá.

Hlavním cílem práce je zjistit, jaké je situace užívání návykových látek u studentů z vybraných středních škol v Královéhradeckém kraji. Dílčími cíli práce je zjistit, jaký má mládež pohled na návykové látky, jaké má mládež zkušenosti s užíváním návykových látek, jak ovlivňuje okolí postoj respondentů k návykovým látkám a jaké má mládež povědomí o službách pro osoby závislé na návykových látkách a jestli ve škole přišli do kontaktu s drogovou prevencí.

Praktická část je věnována vlastnímu výzkumnému šetření, ten je postaven na kvantitativní metodě sběru dat. Výzkum byl zaměřen na studenty ze třech středních škol v Královéhradeckém kraji. Získané informace z výzkumu jsou interpretovány do grafů a tabulek a v závěru shrnuty. Výsledky výzkumného šetření mohou být přínosné pro pedagogy a školní metodiky prevence jednotlivých středních škol, na kterých byl výzkum realizován. Dále mohou být výsledky přínosné pro studenty oboru sociální práce, kteří se touto problematikou zabývají.

Teoretická část se skládá z pěti na sebe navazujících kapitol. Nejdříve jsou v krátkosti popsány základní pojmy, které s tématem této práce souvisí. Dále jsou v práci popsány návykové látky, stručná historie užívání návykových látek mládeží, dělení návykových látek a jsou zde definovány návykové látky, které jsou nejčastěji mezi mládeží užívané. Poté se práce zaměřuje na vznik závislosti na návykových látkách u mládeže, na faktory, které se na vzniku závislosti nejčastěji podílejí a jsou zde popsány jednotlivé po sobě jdoucí fáze vzniku závislosti. Dále se práce zabývá možnostmi prevence, které se snaží omezit počet mladistvých experimentujících s návykovými látkami. S tím souvisejí i preventivní subjekty, které se v okolí

mladistvého jedince vyskytují a mohou na něj preventivně působit. Poslední část práce se věnuje práci s mládeží a jednotlivým sociálním službám, které cílí na mladistvé uživatele návykových látek.

TEORETICKÁ ČÁST

Teoretická část práce se skládá z pěti hlavních kapitol, které jsou dále děleny na podkapitoly. První kapitola se zabývá vymezením základních pojmů, které souvisí s tématem této práce a jsou v této práci často zmiňovány. Druhá kapitola se věnuje tématu návykových látek, historii užívání návykových látek mládeží, dělení návykových látek a popisu drog, které jsou nejčastěji mezi mládeží užívané. Další kapitola je zaměřena na vznik závislosti na návykových látkách u mládeže, na faktory, které ke vzniku závislosti mohou přispívat a na jednotlivé fáze vzniku závislosti. Předposlední kapitola se věnuje prevenci závislosti na návykových látkách, jsou zde popsány jednotlivé druhy prevence a subjekty, které mohou na mládež preventivně působit. Poslední kapitolou v této teoretické části je práce s mládeží, ve které jsou popsány jednotlivé služby, které pracují s touto cílovou skupinou.

1 Vymezení základních pojmů

První kapitola se zaměřuje na vymezení základních pojmů, jelikož pro správnou orientaci v problematice, které se věnuje má bakalářská práce, je nejdříve potřeba si některé pojmy ujasnit. Mezi tyto pojmy patří například mládež, mladistvý a dítě, závislost a profese sociální práce.

Prvním pojmem je **mládež, mladistvý a dítě**. Mládeží se rozumí děti a mladiství. Dítětem je ten, kdo je mladším patnácti let. V právním významu je mladistvým ten, kdo dovršil 15. rok a zároveň nepřekročil 18. rok svého života. (Zákon č. 218/2003 Sb., O odpovědnosti mládeže za protiprávní činy a o soudnictví ve věcech mládeže – online)

Matoušek a Kroftová (1998) popisují mládež jako mladé lidi do doby dovršení 18. roku věku bez vymezené dolní hranice nebo s dolní hranicí tří let.

Dalším důležitým pojmem v této problematice je **závislost**. V literatuře můžeme nalézt mnoho definicí pojmu závislost. Například Mahdalíčková (2014), která se zabývá problematikou závislosti na návykových látkách, popisuje závislost jako stav, při kterém člověk musí opět brát drogy. Droga je středem jeho života a on je pro její

získání schopen udělat téměř cokoliv. Jiná definice zní například takto: „*Drogová závislost znamená, že člověk ve stavu závislosti přestal být svobodný vůči droze – vytvořil si na ni vazbu, stala se součástí jeho života.*“ (Nožina, 1997, s. 12)

Dále například dle mezinárodní klasifikace nemocí je závislost definována jako „*skupina fyziologických, behaviorálních a kognitivních fenoménů. V nichž užívání nějaké látky nebo třídy látek má u daného jedince mnohem větší přednost než jiné jednání, kterého si kdysi cenil více. Centrální popisnou charakteristikou syndromu závislosti je touha brát psychoaktivní látky, alkohol nebo tabák.*“ (Nešpor, 2018, s. 18)

S mládeží, která užívá návykové látky je spojena profese **sociální práce**. Sociální práce se bezesporu zabývá prací s mládeží, která přichází do kontaktu s návykovými látkami. V literatuře nalezneme mnoho definic profese sociální práce. Musil (2004) sociální práci definuje jako činnost, kterou můžeme spolu s dalšími pomáhajícími profesemi zařadit do kategorie osobní sociální služby. Tato kategorie zahrnuje ty profese, které poskytují pomoc při zvládnání obtížných životních situací klienta bezprostředně, tedy „*tváří v tvář*“ mezi pracovníkem a klientem. Společným znakem pro sociální práci a jiné pomáhající profese je podle Musila (2004) poskytování pomoci lidem v obtížných životních situacích.

Tato kapitola nám pomohla vyjasnit si základní pojmy, díky kterým se můžeme lépe orientovat v této problematice. Mezi tyto pojmy patří i návykové látky, kterým se podrobně věnuje celá následující kapitola.

2 Návykové látky

V předchozí kapitole byly definovány základní pojmy, které souvisí s problematikou užívání návykových látek mládeží. Dalším zásadním pojmem jsou návykové látky. Následující kapitola se věnuje samotné definici tohoto pojmu, historii užívání návykových látek u věkové skupiny mládeže, dělení návykových látek a popisu drog, které jsou mezi mládeží nejčastěji užívané.

Nejdříve je nutné si samotný pojem vymežit. Autorka Mahdalíčková (2014) popisuje návykové a psychotropní látky jako látky, které ovlivňují lidskou psychiku, jsou návykové, některé jsou škodlivé a vesměs jsou nelegální nebo státem omezované. Přesný seznam omamných a psychotropních látek je upraven v zákoně č. 167/1998 Sb., o návykových látkách. Další definici můžeme najít například u Presla (1995), který tvrdí že drogou je každá látka, která má tzv. psychotropní účinek, tedy nějakým způsobem ovlivňuje prožívání reality a může vyvolat závislost.

Drogy neboli návykové látky mohou být velice nebezpečné. Goodyer (2001) popisuje, že u drog je pro uživatele nejnebezpečnější to, že složení, síla a kvalita jsou různé a nikdo, kdo je kupuje, nemá tušení, co vlastně obsahují. Nebezpečné je také míchání drog, čili tzv. „polydrogování“, kdy chtějí lidé například užitím psychotropních léků zmírnit účinky extáze nebo speedu. U teenagerů je silná touha zkoušet nové kombinace.

Působení návykových látek u dětí a dospívajících má různá specifika, kterými se liší od působení návykových látek na člověka dospělého. Například závislost na návykových látkách se u této skupiny mladších lidí vytváří podstatně rychleji, existuje zde vyšší riziko těžkých otrav, jelikož tělo dospívajícího má nižší toleranci vůči těmto látkám. Dále je u dětí a dospívajících patrný sklon k riskování a menší zkušenosti. I pouhé experimentování s návykovými látkami je u dětí a dospívajících spojeno s většími problémy v různých oblastech života (rodina, škola, trestná činnost). U dětí a dospívajících je častější tendence zneužívat širší spektrum návykových látek a přecházet od jedné k druhé nebo dokonce zneužívat více látek současně. (Nešpor, 2018)

2.1.1 Historie užívání návykových látek mládeží

Abychom se zorientovali v problematice užívání návykových látek, je třeba si ujasnit některé historické mezníky. Heller, Pecinová a kol., (1996) uvádějí, že v šedesátých letech 20. století došlo v Evropě k explozi v užívání drog. Dříve se závislími stávali jedinci ve zralém věku, nebo ti, kteří ve své profesi přicházeli do styku s drogou. Od uvedených 60. let však nastal přesun k adolescentním věkovým skupinám. Začíná přibývat stále více dětí a mladistvých, které s cílem experimentování, protestu, úniku a uspokojení sahají po drogách. Dalším mezníkem byla, jak uvádí Mahdalíčková (2014), sedmdesátá léta 20. století, kdy se na našem území začal vyrábět a šířit pervitin. O pervitinu se dokonce mluví jako o českém vynálezu, tedy se v naší republice jeho užívání velice rychle šířilo.

Co se týče prevence, tak před rokem 1989 byla jednoznačně nedostačující a minimální. Jak uvádí Nožina (1997) ve své knize, tak jediná prevence na základní škole vypadala tak, že pro žáky v posledním ročníku byla zorganizována přednáška s odborníkem na drogovou problematiku.

Mahdalíčková (2014) ve své knize uvádí, že k zásadnímu zlomu u nás došlo až po roce 1990, kdy Česká republika svou „zaostalost“ vůči světu ve spotřebě drog překonala v rekordním čase v první polovině devadesátých let. Od té doby je v České republice plně rozvinuta drogová scéna. Také podle toho, co uvádí Nožina (1997), jsou 90. léta obdobím významných změn v drogové politice. Zneužívání omamných a psychotropních látek dosáhlo neskutečných rozměrů a drogy devastují až už jednotlivce, rodiny, ale i celou společnost.

2.1.2 Dělení návykových látek

Návykové látky neboli drogy můžeme dělit podle několika hledisek. V odborné literatuře najdeme mnoho typů dělení drog. V této práci je použito dělení podle postoje společnosti k droze, podle rizika pro uživatele, podle rizika závislosti a podle působení na psychiku člověka. Jednotlivé dělení je znázorněno v tabulkách a poté podrobněji popsáno.

Tabulka 1: Rozdělení drog dle postoje společnosti

Legální drogy	Nelegální drogy
Alkohol	Halucinogeny (LSD, lysohlávky atp.)
Tabák	Opiáty (opium, morfium atp.)
Zneužívané léky	Konopné drogy (marihuana, hašiš)
Kofein	Stimulační látky (pervitin, kokain atp.)
Těkavé látky (toluen, ředidla atp.)	Taneční drogy (MDMA)

Tabulka 1 nám ukazuje **dělení drog dle postoje společnosti ke droze**. V tomto dělení rozlišujeme legální drogy a drogy nelegální. Mezi ty legální, které jsou dostupné buďto volně nebo za určitých podmínek (jako je dosažení hranice věku, lékařský předpis), řadíme alkohol, nikotin, některé léky, kofein a organická rozpouštědla. Mezi nelegální drogy, které jsou definovány zákonem, patří halucinogeny, konopné drogy, opiáty, stimulační látky a taneční drogy. (Rozdělení drog [online], 2019)

Tabulka 2: Rozdělení drog dle rizika pro uživatele

Měkké drogy	Tvrdé drogy
Konopné drogy	Heroin
Tabák	Pervitin
Kofein	Kokain
	Alkohol

Tabulka 2 znázorňuje dělení **drog dle rizika pro uživatele**. U tohoto dělení rozlišujeme drogy měkké a tvrdé. Měkké drogy jsou obecně považovány za méně nebezpečné, jelikož poškozují zdraví až po delší době užívání a v menším rozsahu. Mezi měkké drogy patří tabák, konopné drogy, kofein. Mezi drogy tvrdé, jejichž užívání je spojeno s velkým rizikem vzniku závislosti a poškození zdraví či

sociálního prostředí uživatele, řadíme heroin, pervitin, kokain, ale i alkohol. (Rozdělení drog [online], 2019)

Tabulka 3: Rozdělení drog dle rizika závislosti

Drogy s mírným rizikem	Tvrdé drogy
Kofein	Heroin
Konopné látky	Pervitin
Taneční drogy (MDMA)	Organická rozpouštědla

V tabulce 3 je znázorněno **dělení drog podle rizika závislosti**. Tehdy dělíme drogy na ty s mírným rizikem a na ty s rizikem vysokým. U drog s mírným rizikem je riziko vzniku závislosti relativně nízké a patří sem například kofein, marihuana a extáze. Naopak u heroinu, pervitinu či organických rozpouštědel je riziko vzniku závislosti velmi vysoké. (Rozdělení drog [online], 2019)

Tabulka 4: Rozdělení drog dle působení na psychiku člověka

Tlumivé látky	Povzbuzující látky	Halucinogenní látky
Heroin	Kokain	LSD
Morfin	Pervitin	Lysohlávky
Alkohol	Kofein	Konopné drogy
Některé léky	Nikotin	

Tabulka 4 ukazuje **dělení z hlediska působení na psychiku člověka**. V tomto členění rozlišujeme tlumivé látky, látky stimulační a halucinogenní látky. Tlumivé látky způsobují uvolnění, zklidnění, pasivitu, ospalost a poměrně rychle na ně vzniká těžká fyzická závislost. Do této skupiny řadíme heroin, morfin, alkohol a léky. Stimulační neboli povzbuzující látky povzbuzují centrální nervovou soustavu a po aplikaci mizí únava, potřeba jíst a spát, zvyšuje se výkon a aktivita a dostavuje se pocit fyzické i duševní síly a euforie. Na tyto látky vzniká výrazná psychická

závislost a patří sem kokain, pervitin, kofein a nikotin. Poslední skupinou tohoto dělení jsou halucinogenní látky, které výrazně mění kvalitu vědomí, intenzitu a hloubku prožívání, způsobují halucinace a nebezpečná je nepředvídatelnost jejich působení. Často ovlivní rozhodnutí vyzkoušet si i tvrdší drogy. Do této skupiny řadíme například LSD, lysohlávky, konopné drogy či extázi. (Rozdělení drog [online], 2019)

2.1.3 Drogy nejčastěji užívané mládeží

V období dospívání jedinci často začínají zkoušet užívat různé typy drog. Nejčastějšími drogami jsou tabákové cigarety, alkohol a marihuana. Hajný (2001) ve své knize zmiňuje, že výzkumné studie naznačují, že při experimentování mládeže s návykovými látkami bývá častý přechod od užívání legálních drog, jako je alkohol a tabák k nelegálním jako je marihuana, pervitin a heroin. Nešpor (2018, s. 73) uvádí, že *„podle studie ESPAD patří dospívající v Česku z hlediska alkoholu a drog k nejohroženějším v Evropě.“*

Mezi nejvíce zneužívanou látku mezi mládeží patří bezesporu **alkohol**. Alkohol se v České republice může legálně požívat od dovršení věkové hranice 18 let. Goodyer (2001) popisuje alkohol jako depresivum, které zpomaluje mozkové funkce a odstraňuje některé zábrany a podotýká, že na mladé lidi může mít obzvlášť silnější účinek. Pokud se alkohol podá jednorázově, jedná se o akutní intoxikaci alkoholem a při požití již malé dávky dochází k snížení úzkosti, euforii a psychickému uvolnění. Dále dochází k přeceňování vlastních sil, ztrátě sebekontroly a alkohol má zásadní a nebezpečný vliv na agresivitu člověka. Pokud je alkohol požíván dlouhodobě a pravidelně, dochází zpravidla k poškození centrální a periferní nervové soustavy a mohou vzniknout závažné alkoholové psychózy. (Štablová a kol., 1999)

K alkoholu se mladiství poměrně snadno dostanou, jelikož je legální. Stačí, když ho za ně dojde koupit někdo, kdo je plnoletý. Ale i přesto, že se jedná o legální látku, je alkohol velice nebezpečný. Goodyer (2001) považuje za odstrašující fakt, že alkohol nese vinu za většinu případů smrti u lidí ve věku 15 až 34 let. Při autonehodách víc než při čemkoliv jiném zahyne nejvíce mladých lidí a u většiny v tom hraje roli alkohol. Alkohol také často podněcuje rizikové chování jako nechráněný sex nebo rvačky.

Další látkou, která je často mezi mládeží užívaná, je **tabák**. Tabákové výrobky se stejně jako alkohol mohou v České republice užívat od dovršení 18 let věku. Kouření cigaret tabáku je mezi mladou generací velmi rozšířeno. Návykovou látkou v tabáku je nikotin, což je bezbarvá tekutina bez zápachu. V České republice jsou běžné dvě formy tabáku a to buďto tabák bezdýmý, který se dále dělí na šňupací a žvýkáci, kdy se aplikuje do úst a tabák, který hoří. Tabák, který hoří, je znám ve formě doutníku, dýmky nebo cigarety. Závislost na tabáku začíná závislostí psychosociální, po určité době vznikne i fyzická závislost – závislost na nikotinu. (Tabák - podrobně [online], 2014)

Illes (2002) uvádí, že zejména v České republice užívá tuto zdánlivě nevinnou drogu nikotin čím díl tím víc mladých lidí. Zajímavá je myšlenka, kterou uvádí Heller, Pecinovská a kol. (1996), že cigareta si ve školní populaci prosazuje postavení jakéhosi symbolu možnosti, důležitosti a dospělosti.

Další droga, která je u mládeže velice populární, je **marihuana**. Hajný (2001) popisuje marihuanu jako přírodní látku pocházející z rostliny konopí. Droga marihuana užívaná u nás pochází nejčastěji z rostlin pěstovaných v naší zemi. Nejvyhledávanější způsob užití marihuany je kouření, dále se může jednat o konzumaci v jídle nebo v pití. Díky své schopnosti uvést člověka do stavu uvolnění a lehké euforie, může marihuana zmírnit mnohdy zahlcující pocity zlosti, napětí a deprese, které často dospívající děti trápí. Ovšem u jedinců, kteří marihuanu kouří denně, se projevuje pomalejší zpracovávání informací a hůře se učí. (Goodyer, 2001)

Marihuana je u dospívajících velice oblíbená, mnohdy považují kouření marihuany za běžné a normální. Mahdalíčková (2014) tvrdí, že mezi mládeží je marihuana nejznámější a nejvíce zneužívanou drogou vůbec. Zajímavé je, že marihuana je dle Nešpora (2018) průchozí drogou, což znamená, že tvoří předstupeň k užívání jiných, ještě nebezpečnějších drog. Z tohoto tudíž můžeme chápat, že u toho, kdo užívá marihuanu, je velké riziko, že začne užívat jiné, nebezpečnější drogy. Mahdalíčková (2014, s. 19) o užívání této látky v České republice zmiňuje: „*U konopných drog dosahuje Česká republika zdaleka nejvyšších prevalencí (podíl počtu jedinců trpících danou nemocí a počtu všech jedinců ve sledované populaci) v Evropě, zkušenost s konopnými látkami má 45% českých šestnáctiletých. Vyplývá to z mezinárodní zprávy školní studie ESPAD. Česko patří tak mezi země, které vykazují u většiny*

sledovaných látek nejvyšší podíl studentů, kteří s nimi mají zkušenost. Mladší Češi jsou pak ve statistikách dokonce premianty – marihuanu jich kouří 18,5% - nejvíc v EU.“

Látka, kterou je třeba dále zmínit, je **MDMA**. MDMA neboli extáze (jinak éčko, droga lásky) je symbolem pro taneční party. Goodyer (2001) popisuje, že se jedná o stimulační látku, která vyvolává chemické pochody v mozku. Tato droga ovlivňuje náladu, odstraňuje zábrany, vyvolává pocit sounáležitosti a umožňuje snadnější kontakt s lidmi. Také ale může vyvolat pocit strachu a paranoie, bušení srdce, zimnici a neschopnost rozpoznat tělesné signály upozorňující na to, že se potřebujete napít, zchladit se a odpočinout, což je na této droze nejnebezpečnější. Extáze se podává nejčastěji v podobě barevných tabletek s potisky, ale může se také vpichovat. Illes (2002, s. 29) ve své knize o extázi uvádí: *„Podle posledních údajů jsou účinky této drogy dost nevyzpytatelné. A její rozšíření mezi mládeží je doslova na postupu. Mladí často užívají tuto drogu např. na diskotékách, kdy pak vydrží tančit celý večer, aniž by cítili únavu.“*

Další drogou, která je mezi mládeží rozšířená, je **LSD**. LSD (nebo také trip) je dle Goodyer (2001) halucinogen, který mění vidění a slyšení - například barvy se zdají být výraznější. Dále tato droga mění způsob, jakým lidé okolní svět vnímají, stejně jako čas nebo vzdálenost. Zážitku spojeným s užitím LSD se říká trip (výlet), jelikož je to jako cesta na jiné místo. LSD se polyká ve formě malých čtverečků papíru, které na sobě většinou mají nějaký potisk. Po užití LSD mohou lidé trpět tzv. flashbaky, což jsou návraty obrazů, které měli, když byli na tripu.

Další známou látkou je **Speed**. Speed je stimulační látka stejně jako extáze. Většinou se vyskytuje v podobě bílého nebo žlutého prášku. Speed podporuje v mozku produkci dopaminu, který dává pocit nabití energií, tudíž se díky němu dá protancovat celá noc. Časté užívání této drogy může vést k vyčerpání a dehydrataci. (Goodyer, 2001)

Mezi drogy, které jsou populární mezi generací dnešní mládeže, se dá řadit také **kokain**. Goodyer (2002) popisuje kokain (také znám jako koks, sníh, kokos, lajna) jako stimulační látku, která se obvykle vdechuje, může se ale také vpichovat nebo kouřit. Navozuje příjemný pocit překypující energie, pohotovosti, sebevědomí

a společenské nálady. Illes (2002) považuje u kokainu za nebezpečné to, že způsobuje poškození plic a může způsobovat dýchací problémy, nenávratné poškození mozku a převrácené myšlení. Jeho pravidelné užívání může vést k depresím a sebevraždám.

Poslední skupinou drog, která zde bude popsána, jsou **těkavé látky neboli inhalanty**. Těkavé látky neboli inhalanty jsou chemické látky, které se čichají. Těkavé látky se řadí do čtyř skupin – kapaliny, spreje, plyny a nitrity. Kapaliny jsou obsaženy například v ředidlech, odmašťovadlech, benzínu a lepidlech. Mezi spreje patří barvy ve spreji, deodoranty, spreje na vlasy. Mezi plyny je nejznámější rajský plyn, který se běžně používá ke krátkodobým narkózám, ale je zneužíván inhalací. Nitrity jsou obsaženy v čistících prostředcích na kožené zboží, ale jsou známy zejména jako povzbuzovače sexuální výkonnosti („poppers“). Zmíněný „Poppers“ je dnes velmi rozšířený inhalací na koncertech a v tanečních klubech. Většina těchto těkavých látek utlumuje tělesné funkce, uživatelé se cítí opojení a ztrácí zábrany. (Pravda o inhalantech [online], 2009)

Hajný (2001, s. 21) uvádí, že *„mezi uživatele těkavých látek patří již tradičně mladší děti (již od osmi let) a lidé z míst, kde nejsou jiné drogy k dispozici.“* Dále zmiňuje, že bohužel jsou těkavé látky snadno dostupné a jsou tudíž často zneužívané a to zejména mezi mládeží. Zdravotní rizika při čichání těkavých látek jsou značná, patří k nim například narušení sliznic a dýchacího aparátu, možná poškození mozku a srdečního svalu, porucha jaterní činnosti a ztráta vědomí.

Díky této kapitole byl vysvětlen pojem návykové látky a byli jsme blíže seznámeni se stručnou historií užívání návykových látek. Zajímavým a nebezpečným jevem, který se zejména u mládeže často vyskytuje, je míchání drog, tedy tzv. „polydrogování“. Dále se tato kapitola věnovala různým typům a způsobům dělení návykových látek. V této práci je asi nejzásadnějším způsobem dělení na drogy legální a nelegální, jelikož je toto dělení používáno i v dotaznících v rámci výzkumného šetření. Poté byly v této kapitole popsány návykové látky, které jsou nejčastěji mezi mládeží užívané, zejména marihuana, tabákové výrobky, alkohol, extáze a kokain.

3 Vznik závislosti na návykových látkách u mládeže

Následující kapitola se věnuje vzniku závislosti na návykových látkách u mládeže. Budou zde rozebrány faktory, které mohou vést ke vzniku závislosti na návykových látkách u mládeže a poté budou popsány fáze, ve kterých nejčastěji dochází ke vzniku závislosti na návykových látkách.

3.1 Faktory vzniku závislosti

Důležitou roli při vzniku závislosti hraje bezesporu věk. Čím je člověk mladší, tím vyšší je riziko, že u něho závislost na droze vznikne. Bohužel se hranice věku, kdy má dítě poprvé příležitost přijít do kontaktu s nějakou návykovou látkou, stále snižuje. Nešpor (1999, s. 57) uvádí: „*Zkušenost s návykovou látkou (alkoholem, tabákem, marihuanou) v časném věku zvyšuje riziko problémů s ještě rizikovějšími drogami v pozdějších letech.*“

Mahdalíčková (2014) uvádí, že rizikové faktory pro vznik závislosti je třeba hledat ve vzájemném vztahu droga-člověk-prostředí. Byl zpracován bio-psycho-sociální model závislosti, podle něhož hlavními rizikovými faktory jsou droga, osobnost, prostředí (rodinné, společenské, vrstevnické) a podnět neboli spouštěč. Období adolescence je obtížné a drogy mohou být pro dospívajícího často snadným únikem. V tomto věku lze ty, kdo začínají s drogami, ještě do jisté míry ovlivnit. Dle Goodyer (2001) je braní drog pro teenagery převážně přechodná záležitost, která netrvá dlouho a často většina dospívajících přejde k pití alkoholu.

Dle Hellera, Pecinovské a kol. (1996) k nejčastějším faktorům podílejícím se na vzniku závislosti patří:

- genetická transmise,
- biochemické zvláštnosti organismu,
- osobnostní struktury jedince,
- prostředí a postoje společnosti,
- droga a její dostupnost,
- podnět neboli startér.

Mezi jednu z nejohroženějších skupin patří dle Mahdalíčkové (2014) zejména děti a dospívající se špatným školním prospěchem, kteří začínají s kouřením konopí už před patnáctým rokem věku. Hrozí u nich zvýšené riziko zneužívání dalších drog a vytvoření závislosti s dopadem na vytvoření vlastní osobnosti. Goodyer (2001, s. 41) ke vzniku užívání drog uvádí: „*Hodně dětí a dospělých začne brát drogy kvůli tomu, aby si vynahradili něco, co jim v životě chybí, nebo aby se zbavili bolesti, strachu a skutečností, které se zdají být příliš složité na to, aby se s nimi člověk vyrovnal. Někdy je prostě jednodušší jen tak vysedávat s kamarády a brát drogy než jít, něco zkusit a uspět.*“

Důvody přitažlivost drog pro mladou generaci mohou být různé. Mahdalíčková (2014) ve své knize vymezuje tyto důvody:

- zvědavost, jak bude droga působit,
- je módní zkusit drogu,
- přizpůsobení se partě,
- odbourávání ostychu nebo snížení stresu a relaxace,
- protest proti okolnímu světu,
- únik od problémů a zodpovědnosti,
- snaha o zvýšení koncentrace a výkonnosti,
- umocnění kladných prožitků.

Hajný (2001) uvádí další zajímavý důvod, proč dítě začne brát drogy a to, že jeho rodinné prostředí je extrémní – buďto má rodiče, kteří mají přehnané obavy, bojí se o něj a nadměrně jej omezují nebo naopak má rodiče, kteří jsou liberální a rezignovaní, nedbají na výchovu dětí a problémy si nepřipouštějí.

Může se jednat o mnoho důvodů, proč mladá generace začne drogy užívat. Často se jedná o konflikty v rodině, ve škole či v partnerských vztazích. Spouštěčem může být také nějaký zlom, jako je rozvod rodičů, úmrtí v rodině nebo rozchod. Zkrátka chce člověk zapomenout a sáhne po droze jako po nejrychlejší řešení. U dětí a mladistvých navíc hraje významnou roli tlak vrstevníků, aby užíval drogy, jinak by mohl být z party vytěsněn. Pokud má zneužívání drogy v partě své pevné místo, má tendenci se přirozeně šířit dál. (Mahdalíčková, 2014)

Mahdalíčková (2014, s. 20) dále uvádí: „*V současné době je ale stále více zjevné, že drogy zneužívají zcela normální mladí lidé, většinou studenti středních škol, bez potíží ve škole i doma. O drogách jsou podle svého názoru dobře informovaní. Hledají způsob vybočení z normálního života, chtějí si ho něčím ozvláštnit. Čím nižší je věk zneuživatelů, tím vyšší je riziko vzniku závislosti. Důsledkem experimentování je nedostatek vytrvalosti, který už ve školním věku vede k záškoláctví a neplnění školních povinností. Vývoj osobnosti je narušen a zhoršují se životní perspektivy jedince.*“

Z uvedených řádků tedy plyne, že určit přesné důvody, proč dítě začne experimentovat s drogami, je velice problematické. Každý člověk je jedinečný a sáhne po droze z různých příčin.

3.2 Fáze vzniku závislosti

Závislost na drogách nevznikne náhle, většinou tento proces probíhá v několika fázích. Fischer a Škoda (2014) uvádějí, že se jedná o čtyři po sobě jdoucí fáze. První fází je fáze experimentální, dále se jedná o fázi příležitostného užívání, třetí fází je pravidelné užívání a poslední fází je samotný návyk a závislost.

První **experimentální stadium** je dle Fischera a Škody (2014) charakteristické občasným užitím drogy, které jedinci přináší příjemné prožitky. Experimentátora lze dle Mahdalíčkové (2014) definovat jako člověka, který překročil hranici užívání drog, ale zachovává si i aktivity, které vykonával dříve. Kontakt s drogou bývá nepravidelný a nemá vzrůstající tendenci. Drogou experimentátor nepoužívá k úniku z reality, spíše požitek bere jako druh relaxace. Gallá (2005) ve své knize uvádí, že k prvnímu experimentování s drogou dochází již u dětí od 12. roku věku, kdy se začíná první cigaretou nebo pivem. Hajný (2001) tvrdí, že experimentování a riskování bývá důležitou součástí dospívání. Mnoho dospívajících zkouší nové věci, aby zjistili, kdo vlastně jsou, co chtějí a co naopak nechtějí. Experimentování s návykovými látkami je do jisté míry jen dalším takovým způsobem a dítě jej může po určité době přirozeně opustit.

Ve druhém **stadiu příležitostného užívání** droga pomáhá jedinci zvládat situaci osobní či sociální nouze. Droga je jakýmsi únikem z reality a od problémů běžného života. V této fázi jedinec ještě není na látce závislý. (Fischer, Škoda, 2014)

Třetí **stadium pravidelného užívání** se vyznačuje tím, že jedinec bere drogu čím dál tím častěji. Dotyčný přestává mít zájem o všechno kromě drogy. (Fischer, Škoda, 2014)

V posledním čili čtvrtém stadiu je již **vytvořen návyk a závislost** na droze. Jak uvádí Fischer a Škoda (2014) ve své knize: „*Jiná motivace než směrem k droze neexistuje, sociální vazby kromě případné party narkomanů nejsou.*“

Heller, Pecinovská a kol. (1996, s. 39) ke vzniku závislosti u mládeže uvádějí, že: „*U adolescentů není přesná hranice mezi návykem a závislostí. Je velmi obtížné rozhodnout, co je a co není možné diagnostikovat jako závislost. Často se můžeme setkat s termíny jako experimentální, rekreační, habituální a jiné požívání drog mladistvými. Tak se dostáváme k příležitostnému – rekreačnímu zneužívání jako formě zábavy v partách, které může přejít v pravidelné zneužívání, může dokonce dosáhnout frekvence několika případů v týdnu.*“

Z předchozího textu je patrné, že spouštěčem pro užívání návykových látek může být takřka cokoli. Každopádně je zřejmé, že člověk v pubertálním a mladistvém věku je vůči okolnímu světu zranitelnější, než člověk ve vyzrálém dospělém věku. Často tedy jako únik od problémů sáhne právě po droze. V této kapitole byly kromě faktorů, které ovlivňují vznik závislosti, popsány také čtyři po sobě jdoucí fáze, ve kterých závislost na droze vzniká. Mládež se patrně nejčastěji pohybuje v prvním stadiu experimentování, kdy drogy pouze zkouší, občasně je využívá k zábavě a odreagování.

4 Prevence závislosti na návykových látkách

Tato kapitola se věnuje prevenci závislosti na návykových látkách a její jednotlivé druhy, tedy prevence primární, sekundární a terciární. Dále zde budou popsány faktory, které preventivně na mládež působí, mezi které patří rodina, škola a média.

Důležitou součástí práce s mládeží je prevence a preventivní aktivity. Mahdalíčková (2014, s. 78) popisuje: „*Předmětem prevence je působení na chování člověka a současně s tím působení na ty jevy, které jeho chování ovlivňují, a to v tom smyslu, aby nedocházelo k negativnímu jednání z hlediska společnosti.*“

Prevence se užívá v různých oblastech. Drogová prevence je dle Gallá (2005, s. 11) definována jako: „*Iniciativy a aktivity a strategie určené k tomu, aby se zamezilo negativním následkům spojeným se zneužíváním legálních a nelegálních drog. Cíle těchto aktivit mohou být různé: předejít užití drogy, zabránit zneužívání drog a závislosti na návykových látkách, snížit míru obtěžování okolí uživatele nebo předcházet problémům, do nichž se uživatel drog může dostat.*“

V literatuře lze najít více druhů dělení prevence. Štablová a kol. (1999) uvádí, že prevenci můžeme dělit dle typu na praktický typ prevence, empirickou prevenci, popisnou prevenci, explanativní prevenci a systematickou prevenci. Dalším možným dělením je dělení dle orientace na specifickou prevenci a na nespécifickou prevenci. Třetím, dalo by se říct, že pro téma závislosti na návykových látkách, nejzásadnějším dělením, je dělení dle oblasti prevence na primární, sekundární a terciární prevenci. Posledním druhem dělení je dělení podle cílových skupin.

Specifická prevence je charakteristická tím, že je zaměřená na konkrétní jevy, například kriminalitu, alkohol, prostituci, šikanu, rasismus či užívání návykových látek. Naopak **nespecifická prevence** bývá zaměřena obecně na prevenci všech sociálně negativních jevů. (Štablová a kol., 1999)

Pokud se zabýváme rozlišením primární, sekundární a terciární prevence, lze rozdíl mezi nimi dle Nešpora (2007, s. 156) vysvětlit například takto: „*Cílem primární prevence je přecházet nemoci před tím, než vznikne. Sekundární prevence se provádí až po vzniku nemoci, ale ještě před tím, než nemoc způsobila poškození. Cílem terciární prevence je předejít dalším škodám.*“

4.1 Primární prevence

Autor Miovský (2010, s. 13) popisuje: „*Primární prevence rizikového chování představuje nehomogenní soubor různých přístupů a intervencí, které se dotýkají několika různých resortů koncepcí. Tato vícekolejnost je pro preventivní programy charakteristická, neboť primární prevence rizikového chování má mezioborovou povahu.*“ Zjednodušeně řečeno se v primární prevenci snažíme, aby se ti, co to ještě neznají, tomu vyhnuli.

Programy primární prevence se zabývají prevencí v různých oblastech, jako je například agrese, šikana, násilí, vandalismus, záškoláctví, závislostní chování a užívání návykových látek, rizikové sporty, poruchy příjmu potravy, negativní působení sekt a sexuální rizikové chování. (Základní princip primární prevence [online], 2010)

Matoušek (2007, s. 102) k programům primární prevence uvádí: „*v ČR mají obvykle podobu besed odborníků s dětmi ve školách. Někdy se zkoušely i tzv. vrstevnické programy, spočívající v proškolení dětí, které jsou ve skupinách svých vrstevníků v pozici neformálních autorit. Vychází se přitom z předpokladu, že protidrogové postoje dětí tyto respektovaní vrstevníci ovlivní lépe než kdokoli jiný. V zahraničí se však ukazují jako účinnější strukturované vzdělávací programy, které podporují prosociální postoje dětí a souběžně s tím se věnují různým rizikům, mezi nimi i návykovým látkám.*“

Dle Nešpora (2018) je hlavním cílem při primární prevenci je oddálit kontakt dětí a dospívajících s návykovou látkou co nejdále do budoucnosti, kdy jsou organismus i psychika zralejší, tudíž jsou rizika relativně menší. Dalším cílem je omezit nebo zastavit experimentování s návykovými látkami.

Velice zajímavá je myšlenka **Peer programů**. Peer programy pracují na základě zapojení předem připravených peer aktivistů do aktivit směřovaných na podporu vrstevníků. Může se jednat o podporu v různých oblastech, například o podporu v oblasti doučování, vedení různých aktivit nebo také v oblasti primární prevence rizikového chování. Cílem peer programů je pozitivní ovlivňování názorů a postojů mladých lidí zase mladými lidmi, nejlépe bez přítomnosti dospělých lidí. Peer

programy, bývají často a úspěšně využívány při prevenci rizikových jevů chování. (Využití peer programů na základních školách v oblasti prevence kyberšikany, 2016) Matoušek (1996) dále k této myšlence autority vrstevníků uvádí, že taková autorita může být bližší, bezprostřednější a účinnější než autorita starší generace.

4.2 Sekundární prevence

Dalším typem prevence je prevence sekundární. Heller, Pecinovská a kol. (1996, s. 154) popisují, že: „*cílem sekundární prevence je včasné zajištění odborné pomoci a úzdravy ve smyslu bio-psycho-sociálního principu péče.*“ Sekundární prevence je dle Štablové a kol. (1999) zaměřena na rizikové skupiny a jedince, u kterých je předpoklad, že se dostanou do situace, kdy by se mohli chovat patologicky nebo se do takové situace již někdy dostali. Sekundární drogová prevence nastupuje ve chvíli, kdy se člověk či mladiství již dostal do kontaktu s drogou, vyzkoušeli ji či ji zneužívají tzv. „rekreačně“.

4.3 Terciární prevence

Třetím typem prevence je prevence terciární. Heller, Pecinovská a kol. (1996) k terciární prevenci uvádějí, že: „*Cílem je zabránit recidivě a minimalizovat sociální handicap postižené osoby. Odpovídající přístupy jsou poradenství, léčení, sociální práce a sociální péče.*“ Terciární prevencí se zabývají terénní programy poskytující terénní služby osobám, které vedou rizikový způsob života nebo jsou tímto způsobem života ohroženy. Služba je určena pro problémové skupiny osob, uživatele návykových nebo omamných a psychotropních látek, osoby bez přístřeší, osoby žijících v sociálně vyloučených komunitách a jiné sociálně ohrožené skupiny. (Zákon č. 108/2006 Sb. O sociálních službách – online)

Terciární drogová prevence poskytuje péči již závislým osobám. Nejčastěji se jedná o detoxikační centra, terénní programy, terapeutické komunity, psychiatrické léčebny a o další služby. (Štablová a kol., 1999) S terciární prevencí velmi úzce souvisí pojem **Harm reduction** neboli snižování a minimalizace rizik.

4.4 Subjekty preventivního působení

Na děti a mládež mají největší vliv rodina, zejména rodiče a sourozenci, dále škola a volnočasová zařízení, kde děti často tráví svůj volný čas a významný je v dnešní době také vliv médií a sociálních sítí.

4.4.1 Rodina

Mezi nejvlivnější subjekt se řadí rodina. Rodina má bezesporu velký vliv na vývoj jedince, jelikož působí na dítě již v jeho nejvnímavějším věku. Dle Nešpora (2001) bývá často vliv rodiny, kde dítě vyrůstá, důležitější než dědičnost. Pro dospívající je velmi důležité stabilní rodinné prostředí.

V rodině se může vyskytovat mnoho rizikových činitelů, které mohou na dítě negativně působit. Nešpor (2001) ve své knize uvádí tyto:

- nedostatek času na dítě ze strany rodičů,
- nedostatečné citové vazby,
- nízká péče a nedostatečný dohled,
- nejasná pravidla týkající se chování dítěte,
- dlouhodobý konflikt mezi rodiči,
- sexuální zneužití nebo týrání dítěte,
- chudoba a nezaměstnanost rodičů atd.

Všechny tyto výše uvedené jevy mohou mít fatální vliv na vývoj a budoucí život dítěte.

Také dle Presla (1995) se na vzniku problémů s drogami u mládeže nejvýznačněji podílí vliv rodiny. Prevence v této oblasti by měla v první řadě zahrnovat zejména osobní příklad rodičů.

Autoři Matoušek a Kroftová (1998) považují za základní faktory v rodině, které negativně ovlivňují děti například dysfunkční rodinu, závislost rodičů na alkoholu a drogách, kriminalitu rodičů, nepřiměřenou výchovu nebo například lhostejnost rodičů vůči dítěti.

Koukolík (2008) zmiňuje zajímavou studii, která zkoumala vztah různých druhů „nepříznivých skutečností“ v rodinném prostředí (např. emoční a tělesné zneužívání nebo zanedbávání v rodině, domácí násilí, rozvod rodičů, zneužívání drog v rodině) v dětském věku k pozdějšímu zneužívání drog. Ze studie vzešlo, že děti vystavené více než pěti rizikovým vlivům měly problémy 7-10x častěji než ty, které rizikovým vlivům vystaveny nikdy nebyly.

Mahdalíčková (2014) ve své publikaci uvádí, že děti a mladí lidé hledají vzory ve vnějším světě, jelikož v současné době více selhávají rodinné vazby a v rodině se projevuje nízká komunikace mezi členy. Také je dle ní dalším výrazným problémem to, že společnost je orientována na úspěch a pokud se mladému člověku nedaří, je přetížen a může na tento podnět reagovat tak, že opovrhne „normálním životem“ a hledá něco nového, vzrušujícího, což může ve drogách najít. Dále dle Mahdalíčkové (2014) bývají u mládeže, která pouze experimentuje s návykovými látkami vztahy v rodině uspokojivé, ale pro pravidelné uživatele drog ztrácí rodinné zázemí svůj význam a důležitost. Goodyer (2001) podotýká, že rodiče by měli jít dětem příkladem již od raného věku, umírněné pití alkoholu nebo užívání léků proti bolesti učí mladé lidi tomu, jak se samostatně a rozumně rozhodovat ohledně drog, alkoholu a kouření.

4.4.2 Školy

Kromě rodiny je důležitou institucí, která by měla v této oblasti preventivně působit, právě škola. Školy a školská zařízení mají možnosti a prioritní postavení v prevenci zneužívání drog u mladistvých. Měli by vychovávat ke zdravému životnímu stylu a tím zvyšovat odolnost adolescentů proti negativnímu působení nabízených drog. Pedagogové by měli dětem, které zneužívají drogy, pomáhat řešit jejich problém. Důležitá je v této oblasti atmosféra celé školy a vztah učitelů k žákům. S prevencí také úzce souvisejí aktivity v zájmových a sportovních kroužcích, které pomáhají využívat volný čas dětí a mládeže. (Štablová a kol., 1999)

4.4.3 Média

Velký vliv na veřejnost a zejména na generaci dnešní mládeže mají mediální a informační kampaně. Ministerstvo zdravotnictví například v roce 2017 zahájilo

informační kampaň s názvem „*Poslední tůpnutí*“ k tzv. protikuřáckému zákonu. Dále byly v roce 2017 spuštěny informační a internetové stránky s názvem „*alkoholpodkontrolou.cz*“, které jsou zaměřené na problematiku užívání alkoholu. Spuštění těchto stránek bylo spojeno s mediální kampaní na sociálních sítích a v rozhlase. Důležité jsou i kampaně zaměřené na nelegální drogy, nejvíce mě zaujala kampaň s názvem „*Zůstaň nad vlivem*“. Tato kampaň je zaměřená zejména na děti a mladistvé ve věku od 14 do 17 let. Cílem této kampaně je informovat o rizicích konzumace návykových látek, ale také o preventivních a léčebných službách. (Výroční zpráva o stavu ve věcech drog v České republice v roce 2017 – dostupné online)

Obrovsky vlivné jsou dnes také sociální sítě. Nešpor a Csémy (1996) považuje vliv sociálních sítí za nebezpečný, jelikož se tam vyskytuje mnoho obsahu, který mládež negativně ovlivňuje. Tento obsah se může týkat také užívání návykových látek.

Tato kapitola se věnovala prevenci užívání návykových látek a charakteristice jednotlivých druhů prevence jako je prevence primární, sekundární a terciární. Pro tuto práci je asi nejpodstatnější primární prevence, která obsahuje preventivní aktivity zaměřující se na žáky a studenty škol. Dále se tato kapitola věnovala subjektům, které na mládež mohou preventivně působit. Za nejdůležitější můžeme považovat rodinu, která na dítě v rámci výchovy působí již od narození. Poté na dítě velice působí škola a školská zařízení, ve kterých děti a mládež mohou trávit svůj volný čas. Posledním subjektem, který byl v této práci popsán, jsou média, do kterých spadají dnes mezi mládeží velice využívané sociální sítě.

5 Práce s mládeží

V této kapitole bude rozebrána a popsána práce s mládeží, která je ohrožená závislostí na návykových látkách, která s návykovými látkami experimentuje či která je již na návykových látkách závislá. Nejdříve zde bude popsána služba nízkoprahového zařízení, dále poradny pro závislosti na návykových látkách, linky telefonické pomoci, detoxikační střediska pro děti a mládež, kontaktní centra, terénní programy a probační programy pro mladistvé.

Müllerová, Matoušek a Vondrášková (2010, s. 211) o práci s drogově závislými uvádějí: *„Problematika závislostí je svou povahou interdisciplinární. Práci s uživateli drog se věnují profesionálové s kvalifikací v různých pomáhajících profesích (kromě sociálních pracovníků např. psychologové, psychiatři, speciální pedagogové). Problematikou závislostí se zabývá několik resortů státní správy, veřejná správa a mnoho státních a nestátních institucí (vedle léčebných zařízení např. probační a mediační služba, policie, soudy, vězeňská služba, protidrogová koordinátoři, sociální kurátoři a kurátoři pro mládež, aj.).“*

5.1 Nízkoprahová zařízení pro děti a mládež

První službou, která v této kapitole bude popsána, je nízkoprahové zařízení pro děti a mládež. Tyto zařízení pracují s mládeží, která je nejčastěji ze sociálních důvodů ohrožená delikventním chováním, do kterého patří i chování závislostní.

Posláním nízkoprahových zařízení pro děti a mládež, zkratkou **NZDM**, je provázení dětí a mládeže obdobím dospívání, poskytování potřebných informací, nabízení odborné pomoci, krizové intervence a podpory v nepříznivých životních situacích a tím tak předejít selhání a sociálnímu vyloučení. Pracovníci v NZDM se snaží o pozitivní změnu v jejich životním stylu a vytvoření vhodných podmínek pro začlenění do společnosti. (Matoušek, 2013)

Nízkoprahová zařízení pro děti a mládež mají v této problematice užívání návykových látek mládeží preventivní úlohu. Pracují s mládeží, která by mohla být potenciálně závislostí na návykových látkách ohrožená, stejně jako ostatními sociálně patologickými vlivy. Cílem služby je dle legislativy *„Zlepšit kvalitu jejich*

života předcházením nebo snížením sociálních a zdravotních rizik nepříznivé sociální situace.“ (Zákon č. 108/2006 Sb., O sociálních službách – online)

5.2 Poradny pro závislosti na návykových látkách

Službou, která se podílí na práci s již závislými osobami, jsou poradny pro závislosti na návykových látkách. Odborně specializované poradny poskytují kvalifikovanou pomoc a terapii. Terapeutické programy využívají především psychoterapii (individuální, skupinovou, rodinnou) a podpůrnou farmakoterapii. (Heller, Pecinovská a kol., 1996)

Poradny pro závislosti zajišťují osobám fyzickou a psychickou soběstačnost pomocí sociálního poradenství, jejich cílem je pomoci osobám zapojit se znovu do běžného života a to bez užívání drog. Dále poradny zprostředkovávají kontakt se společenským prostředím a poskytují pomoc při uplatňování práv a zájmů. Tyto poradny cílí na osoby ve věku nad 15 let, které jsou ohrožené závislostí na návykových látkách nebo jsou na návykových látkách již závislé. Nejčastěji se jedná o uživatele alkoholu a nelegálních návykových látek. Dále tato služba cílí i na blízké osoby uživatelů drog a to zejména rodiče a na osoby ohrožené závislostním chováním. (Poradna pro závislosti Varnsdorf [online], 2009)

5.3 Linky telefonické pomoci

Linky důvěry neboli linky telefonické krizové pomoci bývají takovým prvním bodem, kam se osoby, které mají nějaký problém, obrací. Mezi tyto problémy může patřit také problém s užíváním návykových látek. Linky mohou klientům poskytnout krizovou intervenci a odborné poradenství. V České republice mezi nejznámější poskytovatele telefonické krizové pomoci patří Linka bezpečí a Modrá linka. Goodyer (2001, s. 151) popisuje, že: *„Linky důvěry poskytují anonymní telefonickou pomoc. Pracovníci linek důvěry bývají informováni o zdravotnických a psychologických službách ve své oblasti a bývají schopni ji zprostředkovat.“*

Dle legislativy je služba telefonické krizové pomoci popsána takto: *„Jedná se o terénní poskytovaná na přechodnou dobu osobám, které se nacházejí v situaci ohrožení zdraví nebo v jiné obtížné životní situaci, kterou přechodně nemohou řešit vlastními silami.“* (Zákon č. 108/2006 Sb., O sociálních službách – online)

5.4 Detoxikační střediska pro děti a mládež

Významnou službou, která cílí na mládež, která experimentuje s návykovými látkami nebo čelí závislosti na těchto látkách, jsou detoxikační střediska pro děti a mládež. Tyto střediska poskytují pomoc dětem a mládeži, která experimentuje s drogami nebo se již vyskytuje v kategorii pacientů s rozvinutou závislostí na návykových látkách. Jediné dětské a dorostové detoxikační centrum v České republice se nachází v Nemocnici milosrdných sester sv. Karla Boromejského v Praze. Jedná se o specializované oddělení pro akutní léčbu dětí a mladistvých se zkušeností a závislostí na psychotropních látkách. Poskytuje se zde lůžková i ambulantní péče. Na procesu detoxikace se podílejí psychiatři, pediatři, psychologové, terapeuti, učitelé a sociální pracovníci. (Detoxikační středisko pro děti a mládež [online], 2015)

Pojem detoxikace lze vysvětlit jako odstranění drogy z těla. Smyslem detoxikace je zbavit organismus návykové látky a pomoci pacientovi překonat odvykací příznaky. Detoxikace je takovou přípravou pacienta na další léčbu. Detoxikaci je možné kromě detoxikačních středisek provádět také v domácím prostředí. Je tomu tak možné ale pouze u lehčích forem závislosti. (Nešpor a Csémy, 1996)

5.5 Kontaktní centra

Kontaktní centra neboli K-centra a „káčka“ jsou určena uživatelům drog již od patnácti let věku. V Hradci Králové tuto službu nabízí organizace Laxus z.s., která poskytuje výměnný program, poradenství, testování, základní zdravotní ošetření a hygienický servis. Obecně tyto služby využívají harm reduction přístup neboli snižování rizik. Tento přístup je přínosný především pro celou společnost, jelikož zabraňuje přenosu infekčních nemocí a dalších zdravotních rizik. (Služby pro osoby ohrožené drogovou závislostí [online], 2018)

Matoušek (2007) kontaktní centra popisuje jako službu, kde se poskytuje poradenství, výměnné programy a někdy i substituční programy.

5.6 Terénní programy

Při práci s osobami, které užívají návykové látky, se hojně využívají terénní programy. Terénní programy poskytují hlavně službu výměnného programu,

základní zdravotní ošetření, krizovou intervenci a poradenství. Tyto služby pracují s klienty již od patnácti let věku. V rámci těchto služeb se snaží pracovníci poskytnout klientům odborné informace, snižovat rizika užívání návykových látek a směřovat klienty do dalších služeb či do léčby. (Služby pro osoby ohrožené drogovou závislostí [online], 2018)

Autoři Müllerová, Matoušek a Vondrášková (2010, s. 215) o terénních programech uvádějí: „*Tyto programy jsou realizovány přímo „na ulici“, tedy tam, kde se klienti pohybují. Klientům jsou poskytovány aktuální informace o rizicích spojených s užíváním drog a o možnostech jejich snižování.*“

Specifikem těchto programů je, že využívají metodu **streetwork**, což je metoda sociální práce v přirozeném prostředí cílové skupiny, což může být na ulici, v parku, na nádraží. Cílovou skupinou této metody jsou lidé, kteří potřebují sociální poradenství a pomoc. Pracovník aktivně vyhledává své klienty za účelem navázání kontaktu a spolupráce. (Co je streetwork [online], 2017)

5.7 Probační programy pro mladistvé

Probační programy jsou určeny mladistvým, kteří již měli nějaký střet se zákonem. Tento program jim je uložen soudem nebo případně státním zástupcem a na jeho absolvování dohlíží příslušní probační úředníci.

Dle zákona se probačním programem pro mladistvé rozumí: „*zejména program sociálního výcviku, psychologického poradenství, terapeutický program, program zahrnující obecně prospěšnou činnost, vzdělávací, doškolovací, rekvalifikační nebo jiný vhodný program k rozvíjení sociálních dovedností a osobnosti mladistvého, a to různým režimem omezení v běžném způsobu života, který směřuje k tomu, aby se mladistvý vyhnul chování, které by bylo v rozporu se zákonem, a k podpoře jeho vhodného sociálního zázemí a k urovnání vztahu mezi ním a poškozeným.*“ (Zákon č. 218/2003 Sb., o odpovědnosti mládeže za protiprávní činy a o soudnictví ve věcech mládeže)

Matoušek (2007, s. 104) o probačních programech uvádí, že: „*Poskytovateli jsou většinou nestátní neziskové organizace, jejichž probační programy musí být akreditované ministerstvem spravedlnosti. Účast na nich je nařízena soudem nebo*

státním zástupcem. Zaměřují se na rozvoj sociálních dovedností, vzdělávání, rekvalifikace, sekundární prevenci závislosti na návykových látkách aj.“

Tyto programy tedy poskytují, jak už bylo řečeno, zpravidla nezisková organizace ve spolupráci se středisky Probační a mediační služby. V Hradci Králové tyto programy poskytuje například obecně prospěšná společnost Prostor pro.

Tato kapitola byla věnována jednotlivým službám pracujícím s mládeží, která je ohrožená závislostí na návykových látkách, která s návykovými látkami experimentuje nebo která na návykových látkách je závislá. Mezi nejpodstatnější a nejdostupnější službu, která pracuje s mládeží, která je z různých důvodů ohrožená delikventním chováním, do kterého závislosti spadají, je nízkoprahový klub. Pro mládež, která již nějaký problém s návykovými látkami má, je určena například pomoc v poradnách pro závislosti na návykových látkách, v detoxikačních střediskách či v kontaktních centrech. Při práci s mládeží, která užívá návykové látky, se využívají terénní programy, které jsou poskytovány pomocí metody streetwork. Pokud má dotyčný problém s užíváním návykových látek, může také využít služby linek telefonické pomoci. Pro mladistvé, kteří již měli nějaký střet se zákonem, který se může jednat i návykových látek, jsou určeny probační programy.

PRAKTICKÁ ČÁST

6 Metodologie výzkumného šetření

V následující kapitole bude vysvětlena metodologie praktické části celé práce. V první podkapitole bude nejdříve popsána zvolená výzkumná strategie. Dále bude vymezen výzkumný problém, popsán hlavní cíl výzkumného šetření a dílčí výzkumné cíle. Poté zde bude znázorněna transformační tabulka výzkumných cílů, ve které lze přehledně vidět dílčí cíle a jednotlivé zvolené dotazníkové otázky, díky kterým bude těchto cílů dosaženo. V druhé podkapitole bude popsán výzkumný vzorek.

6.1 Výzkumná strategie a cíle výzkumu

Pro výzkumné šetření bakalářské práce byla zvolena **kvantitativní výzkumná strategie**. Kvantitativní výzkumná strategie je metoda, která zkoumá sociální realitu prostřednictvím sběru empirických dat. (Hendl, 2016)

Jako technika kvalitativního výzkumu byla zvolena **metoda anonymního dotazníku**. Dotazník lze popsat jako soubor pevně daných otázek, které umožňují získání velkého množství informací za relativně krátký čas. Za další výhodu dotazníku můžeme považovat jeho anonymitu, která nám umožňuje od respondentů získat co nejupřímnější odpovědi. (Punch, 2008)

Výzkumným problémem je zde užívání návykových látek mládeží. **Hlavním cílem** výzkumu je zhodnotit, jaká je situace užívání návykových látek u mládeže v Královéhradeckém kraji.

Kromě hlavního cíle, má výzkumná část následující čtyři dílčí cíle:

Dílčí cíl č. 1: Zjistit, jaký má mládež pohled na návykové látky.

Tento cíl má za úkol zjistit, co si respondenti myslí o návykových látkách a jak na ně nahlízejí. Přesněji jak popisují alkohol, cigarety a drogy a jestli si myslí, že alkohol mezi drogy patří.

Dílčí cíl č. 2: Zjistit, jaké má mládež zkušenosti s užíváním návykových látek.

Úkolem tohoto cíle je zjistit, s jakými návykovými látkami se respondenti setkali, v jakém věku se poprvé opili, jestli pijí alkohol a jak často a jestli kouří cigarety. Dále má tento cíl za úkol zjistit, jestli respondenti někdy užili nějakou nelegální návykovou látku, o jakou látku se přesně jednalo, jestli se jim líbil stav po užití látky a jestli tyto látky užívají opakovaně, tak jak často.

Dílčí cíl č. 3: Zjistit, jak ovlivňuje okolí postoj respondentů k návykovým látkám.

Tento cíl má za úkol zjistit, jestli rodiče respondentů kouří a jaký to má případně vliv na kouření cigaret respondentů. Dalším úkolem tohoto dílčího cíle je zjistit, jestli se respondentům někdy stalo, že jim někdo nabízel nějaké nelegální návykové látky. Pokud ano, kde k tomu došlo a zda respondenti nabídku přijali nebo odmítli. Dále má tento cíl za úkol zjistit, jestli je někdo z blízkého okolí respondentů uživatelem nějaké nelegální návykové látky.

Dílčí cíl č. 4: Zjistit, jaké má mládež povědomí o službách pro osoby závislé na návykových látkách a jestli ve škole přišli do kontaktu s drogovou prevencí.

Úkolem tohoto cílu je zjistit, na koho by se respondenti obrátili, kdyby chtěli pomoci někomu, kdo má problém s užíváním návykových látek nebo kdyby oni sami potřebovali vyhledat odbornou pomoc. Dále má za úkol zjistit, jestli se respondenti ve škole setkali s tím, že jim byl promítán nějaký film nebo dokument o závislosti na návykových látkách, jestli někdy ve škole měli nějaké aktivity zaměřené na prevenci užívání návykových látek a jestli znají nízkoprahové kluby a někdy ji navštívili.

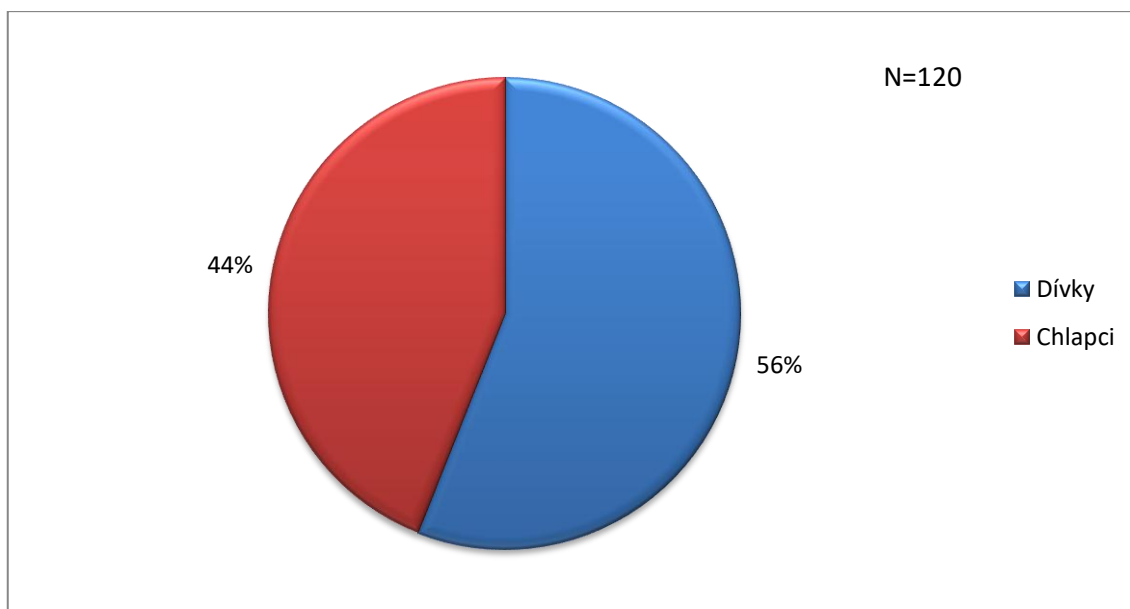
Tabulka 5: Transformační tabulka výzkumných cílů

Hlavní cíl	Dílčí cíle	Konkrétní dotazníkové otázky
Zjistit, jaká je situace užívání návykových látek u mládeže	Zjistit, jaký má mládež pohled na návykové látky	DO1: <i>Dopiš, co tě jako první napadne</i> - Alkohol je...
		DO2: <i>Dopiš, co tě jako první napadne</i> - Cigarety jsou...
		DO3: <i>Dopiš, co tě jako první napadne</i> - Drogy jsou...
		DO4: Myslíš si, že je alkohol droga?
	Zjistit, jaké má mládež zkušenosti s užíváním návykových látek	DO5: Kolik ti bylo let, když ses poprvé opil/a?
		DO6: Jak často požíváš alkohol?
		DO7: Co tě na alkoholu nejvíc láká?
		DO8: Ochutnal/a jsi někdy cigaretu?
		DO11: Zkusil/a jsi někdy nějakou nelegální návykovou látku?
		DO12: O jakou nelegální návykovou látku se jednalo?
		DO13: Líbil se ti stav po užití látky?
		DO14: Jak často tyto látky užíváš?
	Zjistit, jak ovlivňuje okolí postoj respondentů k užívání	DO16: Znáš látku nazývanou Poppers a vyzkoušel/a jsi ji někdy?
		DO9: Jsou tví rodiče kuřáci?
		DO10: Stalo se ti někdy, že ti někdo nabízel nějakou nelegální návykovou látku a vzpomeneš si, kde to bylo?
	Zjistit, jaké má mládež povědomí o službách pro osoby závislé na návykových látkách a jestli ve škole přišli do kontaktu s drogovou prevencí	DO15: Užívá někdo z tvého blízkého okolí nějakou nelegální návykovou látku?
		DO17: Na koho by ses obrátil/a, kdybys chtěl/a pomoci někomu, kdo má problém se závislostí na návykových látkách nebo kdybys ty sám potřeboval/a vyhledat odbornou pomoc?
		DO18: Pouštěli vám někdy ve škole nějaký film nebo dokument s tematikou závislosti na návykových látkách?
		DO19: Vzpomínáš si, že byste někdy ve škole měli nějaké aktivity zaměřené na prevenci užívání návykových látek?

6.2 Charakteristika výzkumného vzorku

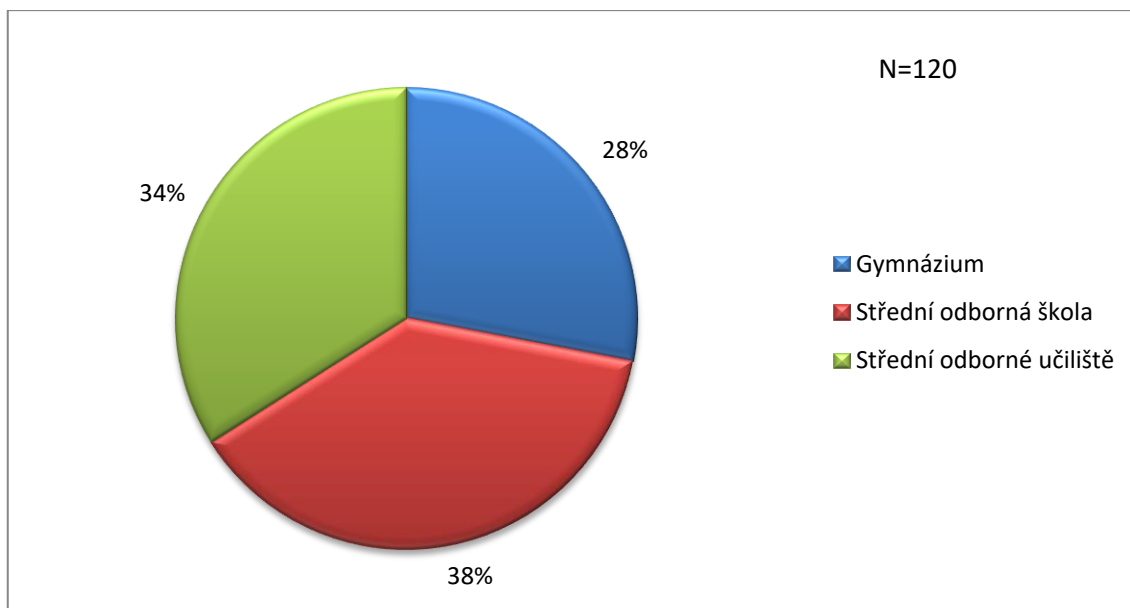
Výzkum byl proveden na třech středních školách v Královéhradeckém kraji po předchozí domluvě a schválení vedením škol. Jednalo se o osmileté Gymnázium v Hořicích, o střední odbornou školu v Hořicích a střední odborné učiliště v Lázních Běláhrad. Cílovou skupinou výzkumného šetření tedy byly tři skupiny studentů a to studenti z gymnázia, studenti ze střední odborné školy a studenti ze středního odborného učiliště.

Dotazníky byly dodány do škol a poté předány vybraným vyučujícím učitelům, kteří výzkum u studentů zajistili. Dotazníky byly tedy rozdány mezi studenty ve věku od 15 do 17 let. Celkem se výzkumu zúčastnilo 120 studentů.

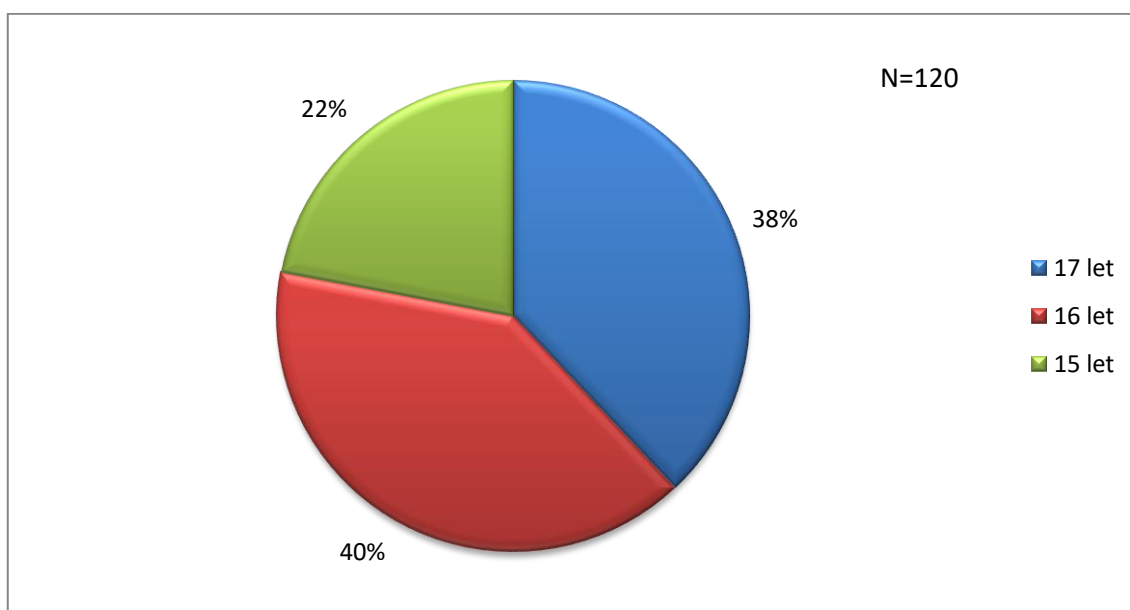
Graf 1: Pohlaví respondentů

Graf 1 znázorňuje podíl dívek a chlapců, kteří se zúčastnili výzkumu. Jak můžeme vidět, tak se jedná o 56% dívek a 44% chlapců - tedy 67 dívek a 53 chlapců.

Graf 2: Podíl jednotlivých škol

V grafu 2 můžeme vidět, kolik respondentů z jednotlivých škol se výzkumu účastnilo. Přesně se jedná o 34 studentů z gymnázia, 45 studentů ze střední odborné školy a 41 studentů ze středního odborného učiliště.

Graf 3: Věk respondentů

Graf 3 ukazuje, jakého věku jsou respondenti, kteří se výzkumu zúčastnili. Přesně se jedná o 46 jedinců ve věku sedmnácti let, 48 jedinců ve věku šestnácti let a 26 jedinců, kterým je patnáct let.

7 Výsledky výzkumného šetření a jejich interpretace

V předchozí kapitole byla popsána metodologie výzkumného šetření, byl vymezen výzkumný problém, popsán hlavní cíl šetření a dílčí výzkumné cíle. V následující kapitole se již zaměřím na samotné zpracování a popis získaných výsledků výzkumného šetření. Při analýze dat byly zkontrolovány vyplněné dotazníky, zda bylo ze strany respondentů odpovězeno na všechny dotazované body. Poté byly odpovědi zaneseny do počítače, aby mohly být následně zpracovány do grafické podoby.

7.1 Interpretace výsledků dosažených v rámci dílčího cíle č. 1

Prvním dílčím cílem bylo zjistit, jaký má mládež pohled na návykové látky. K dosažení prvního dílčího výzkumného cíle byly určeny 4 dotazníkové otázky, které budou představeny pomocí následujících tabulek a grafů.

Tabulka 6: Pohled studentů na alkohol

DO1: <i>Dopiš, co tě jako první napadne – Alkohol je... (N=120)</i>	
Pití	16%
Dobrý	15%
Droga	9%
Špatný	9%
Návykový	8%
Škodlivý a nebezpečný	7%
Normální	7%
Láska	5%
Zlo	5%
Jed	4%
Drahý	4%
Zábava	3%
Zpestření	3%
Uvolňující	3%
Rizikový	2%

Tabulka 6 uvádí podíl jednotlivých odpovědí na otázku v procentech a odpovědi jsou seřazeny sestupně od těch, které se vyskytovaly nejvíce po ty méně vyskytované. Tabulka nám ukazuje, že nejvíce respondentů by alkohol popsalo jako pití a jako

něco dobrého. Velká část dalších respondentů odpověděla opak a to, že alkohol je droga, je špatný, návykový, může být škodlivý a nebezpečný. Někteří respondenti považují alkohol za něco normálního. Část dokonce nazývá alkohol jako jejich lásku, z takové odpovědi je cítit, že k němu mají jednoznačně kladný vztah a shledávají v něm oblibu. Mezi méně vyskytované odpovědi se řadí, že alkohol je zlo, jed, drahý, zábava a zpestření. Pro některé se alkohol zdá být uvolňující či rizikový.

Tabulka 7: Pohled studentů na cigarety

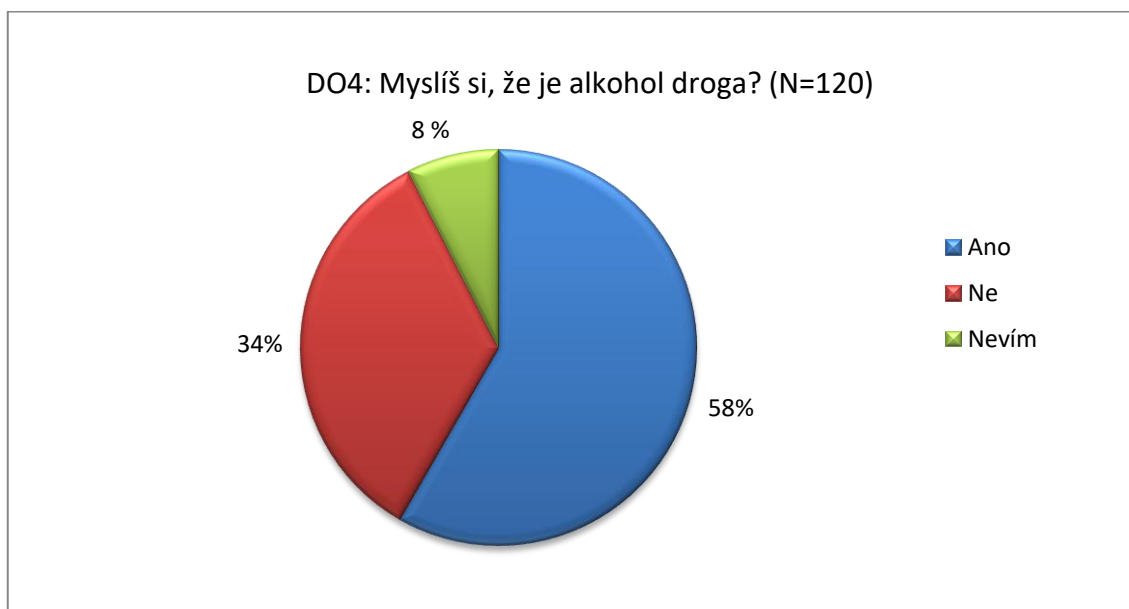
DO2: Dopiš, co tě jako první napadne – Cigarety jsou... (N=120)	
Škodlivé	16%
Hnusné	13%
Nechutné	11%
Návykové	10%
Špatné	9%
V pohodě	7%
Zbytečné	7%
Drahé	7%
Běžné	6%
Trend	5%
Antidepresivum	5%
Rakovinotvorné	5%

Tabulka 7 uvádí procentuální vyjádření toho, jak studenti vnímají cigarety. Skoro pětina respondentů cigarety považuje cigarety za ošklivé, hnusné a nechutné. Další by cigarety popsali jako návykové a špatné. Dokonce se vyskytovaly i odpovědi jako je, že cigarety jsou v pohodě, běžné a odpovědi, kdy respondenti považují cigarety za určitý trend. Mezi další odpovědi patří zbytečné, drahé, antidepresivum a rakovinotvorné.

Tabulka 8: Pohled studentů na drogy

DO3: Dopiš, co tě jako první napadne – Drogy jsou... (N=120)	
Špatné	27%
Návykové	20%
Nechutné	17%
Zlo	12%
Zoufalost	5%
Lákavé	4%
Dobré	4%
Zbytečné	4%
Rozsáhlý pojem	2%
Můžou být i legální	2%
Nelegální	2%
Nebezpečné	1%

V tabulce 8 jsou v procentech uvedeny četnosti odpovědí na otázku, jak respondenti vnímají drogy. Nejčastěji se vyskytovala odpověď, že respondenti drogy považují špatné, návykové, nechutné a za zlo. Někdo popisuje drogy jako určitou zoufalost, pro některé respondenty jsou drogy lákavé a dobré, pro další zase zbytečné. Někteří respondenti popisují drogy jako rozsáhlý pojem, uvádějí, že mohou být legální i nelegální a často je považují za nebezpečné.

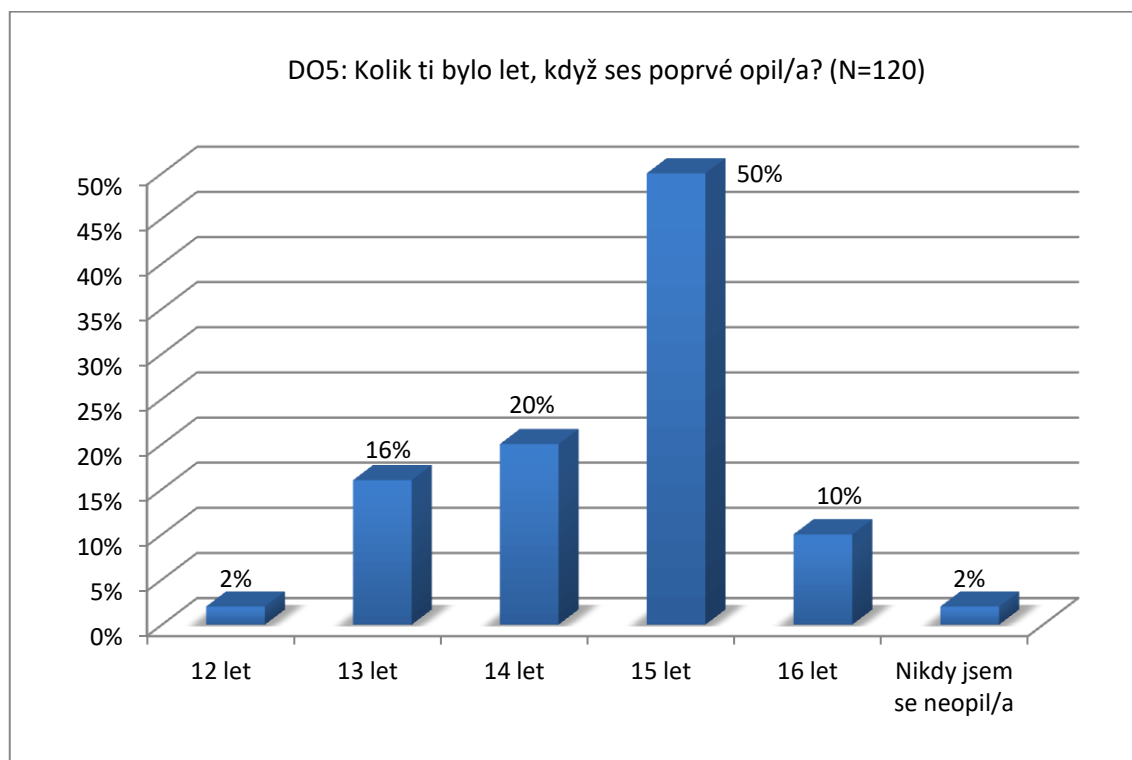
Graf 4: Pohled na alkohol jako drogu

Graf 4 uvádí poměr respondentů, kteří si buď myslí, nemyslí nebo neví, jestli je alkohol droga. 58% (tedy 70) z dotazovaných by alkohol mezi drogy zařadilo, 34%

(tedy 41) naopak ne a zbylých 8% (tedy 9) respondentů neví, jestli se jedná o drogu nebo nikoliv.

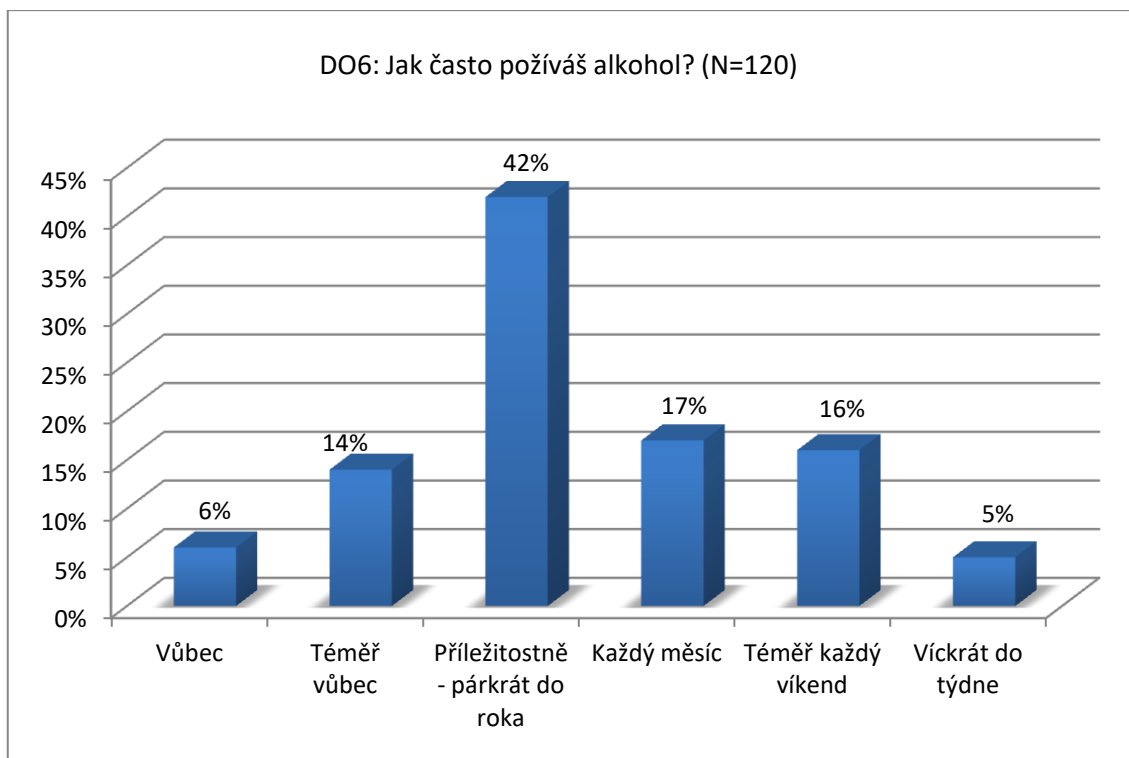
7.2 Interpretace výsledků dosažených v rámci dílčího cíle č. 2

Druhým dílčím cílem bylo zjistit, jaké má mládež zkušenosti s užíváním návykových látek. K dosažení tohoto dílčího výzkumného cíle bylo určeno 9 dotazníkových otázek, které budou představeny pomocí následujících grafů.

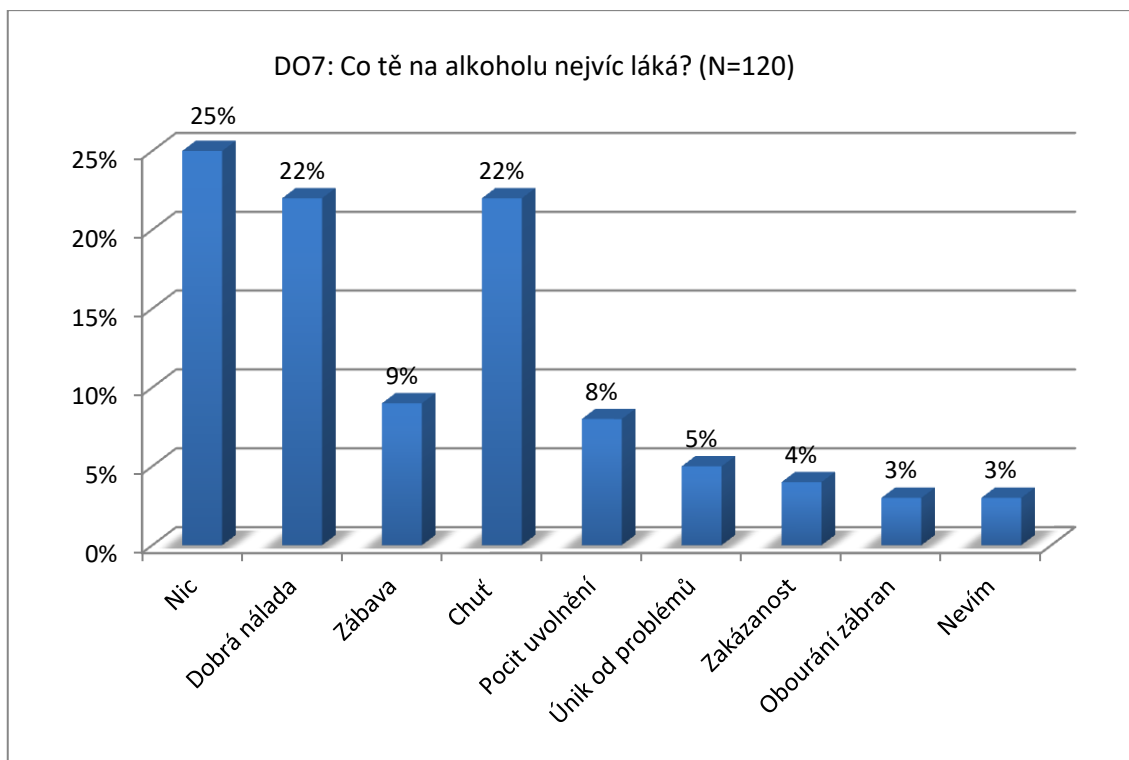
Graf 5: Věk první opilosti

V grafu 5 je znázorněn věk, kdy se respondenti poprvé opili. Z grafu vyplývá, že 2% respondentů se opilo již ve věku dvanácti let, dále 16% se poprvé opilo ve třinácti letech a 20% ve věku čtrnácti let. Nejvíce, čili 50% respondentů, se poprvé opilo ve svých patnácti letech, 10% respondentů rok poté, čili ve věku šestnácti let a zbylá 2% procenta uvedla, že se nikdy neopila.

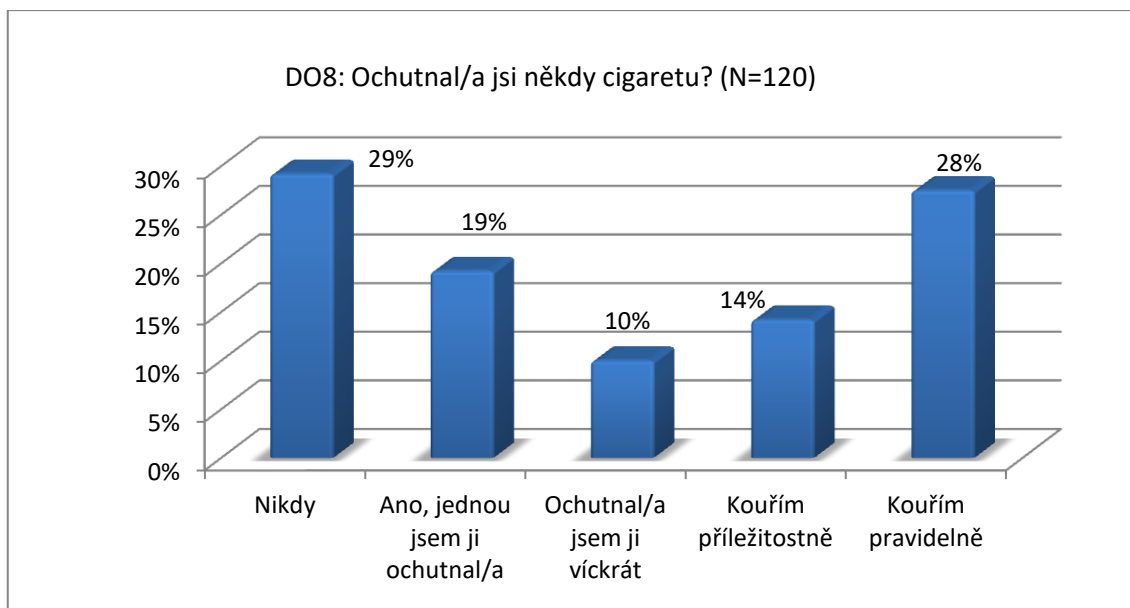
Graf 6: Četnost požívání alkoholu

Graf 6 znázorňuje četnost požívání alkoholu u dotazovaných. Jak můžeme vidět, tak z grafu vyplývá, že 6% respondentů nepožívá alkohol vůbec, 14% ho nepožívá téměř vůbec a 42%, čili nejvíce respondentů, ho požívá příležitostně – párkrát do roka. Dále 17% respondentů uvedlo, že alkohol požívá každý měsíc, 16% téměř každý víkend a zbylých 5% vícekrát do týdne.

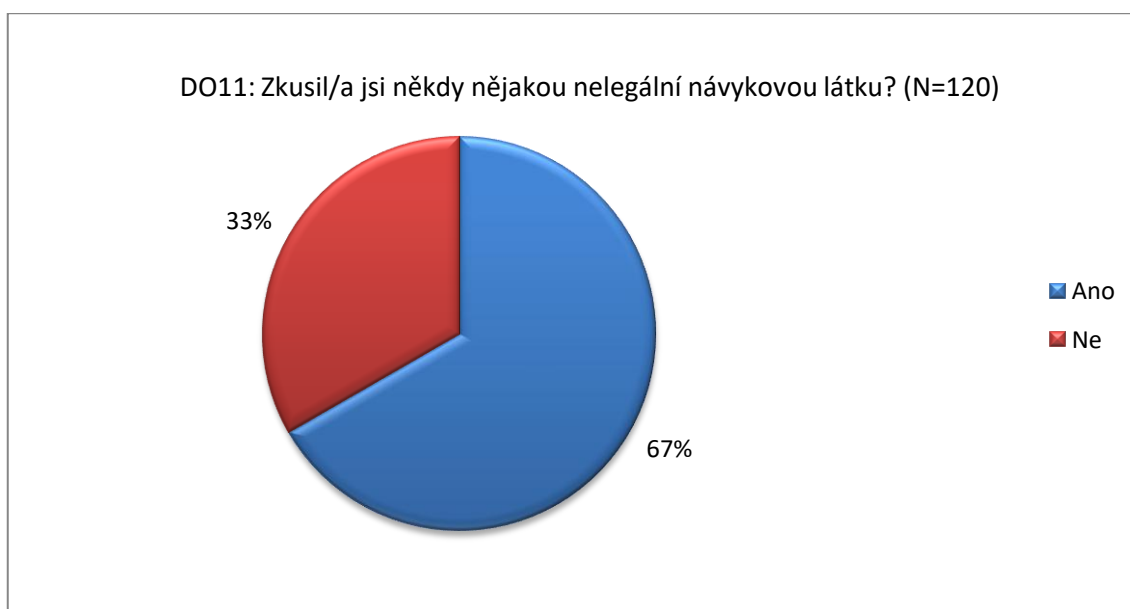
Graf 7: Důvody požívání alkoholu

V grafu 7 jsou znázorněny důvody, proč respondenti užívají alkohol. Podle výsledků v grafu můžeme říci, že 25% čili čtvrtina respondentů uvedla, že je na alkoholu nic neláká. Dále 22% respondentů odpovědělo, že je na alkoholu láká nálada, která se po požití zlepšuje, potom 9% uvedlo, že je láká zábava, která požívání alkoholu doprovází. Dalších 22% z dotazovaných uvedlo, že jim alkohol chutná a 8% uvedlo, že je při pití alkoholu baví pocit uvolnění. 5% respondentů pijí alkohol k tomu, aby utekli od svých problémů, další 4% odpověděla, že je na alkoholu baví jeho zakázanost. Další 3% baví, že po alkoholu dochází k odbourávání jejich sociálních překážek a zábrany a zbylá 3% uvedla, že vlastně neví, co je na pití alkoholu láká.

Graf 8: Zkušenosti s kouřením cigaret

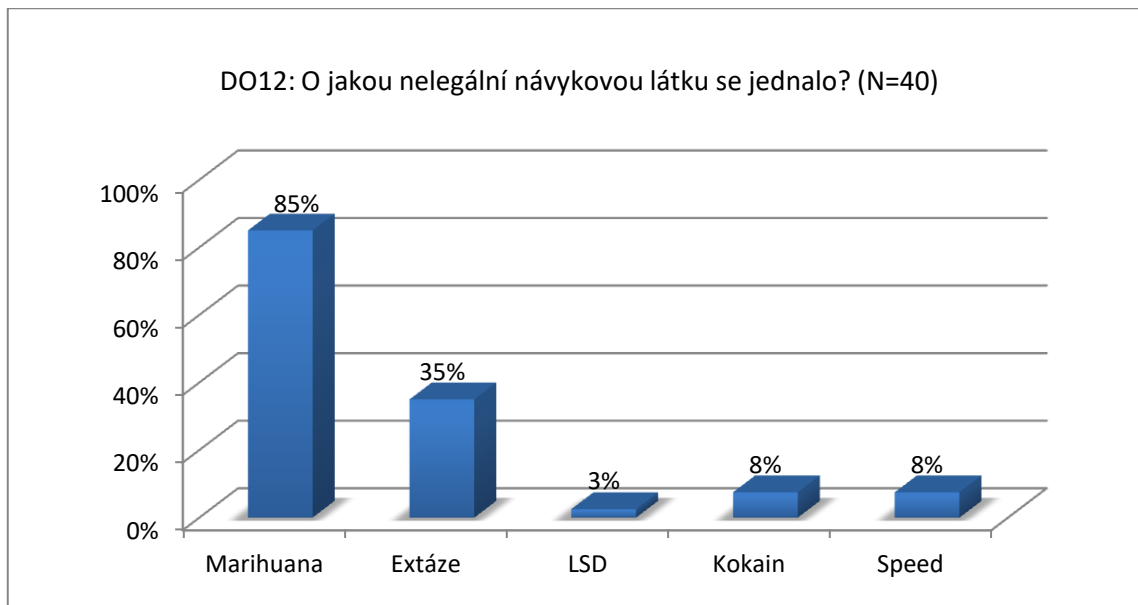
Graf 8 nám ukazuje odpovědi na otázku, jestli respondenti někdy ochutnali cigaretu. V grafu můžeme vidět, že 29% respondentů uvedlo, že cigaretu zatím nikdy neochutnali, dalších 19% respondentů ji ochutnalo pouze jednou a 10% cigaretu ochutnalo víckrát. Dále 14% respondentů se řadí mezi příležitostné kuřáky a 28% uvedlo, že cigarety kouří pravidelně.

Graf 9: Zkušenosti s užíváním nelegálních návykových látek

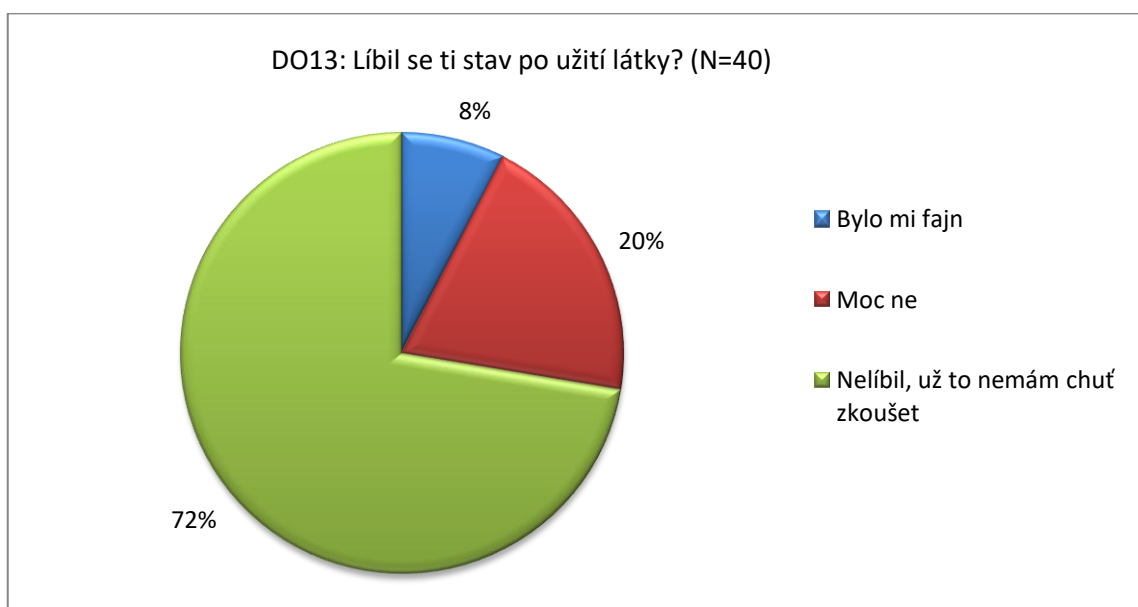
Graf 9 znázorňuje, kolik procent respondentů někdy užilo či neužilo nějakou nelegální návykovou látku. Graf ukazuje, že 67% dotazovaných již někdy

vyzkoušelo nelegální návykovou látku a zbylých 33% respondentů uvedlo, že žádnou nelegální návykovou látku nevyzkoušeli.

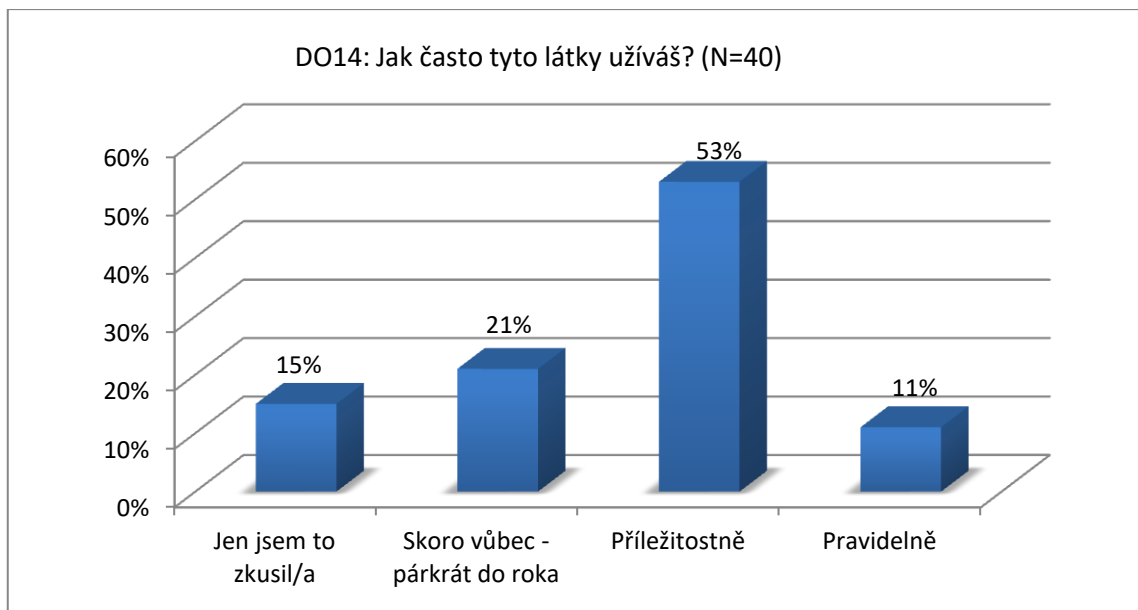
Graf 10: Nejčastěji užívané nelegální návykové látky

Graf 10 ukazuje, které nelegální návykové látky respondenti vyzkoušeli. Na tuto otázku odpovídali pouze ti respondenti, které již nějakou nelegální návykovou látku vyzkoušeli, přesně řečeno se jednalo o 40 respondentů. V grafu můžeme vidět, že 85% z nich vyzkoušelo marihuanu, 35% extázi, 3% látku nazývanou LSD, 8% kokain a 8% speed.

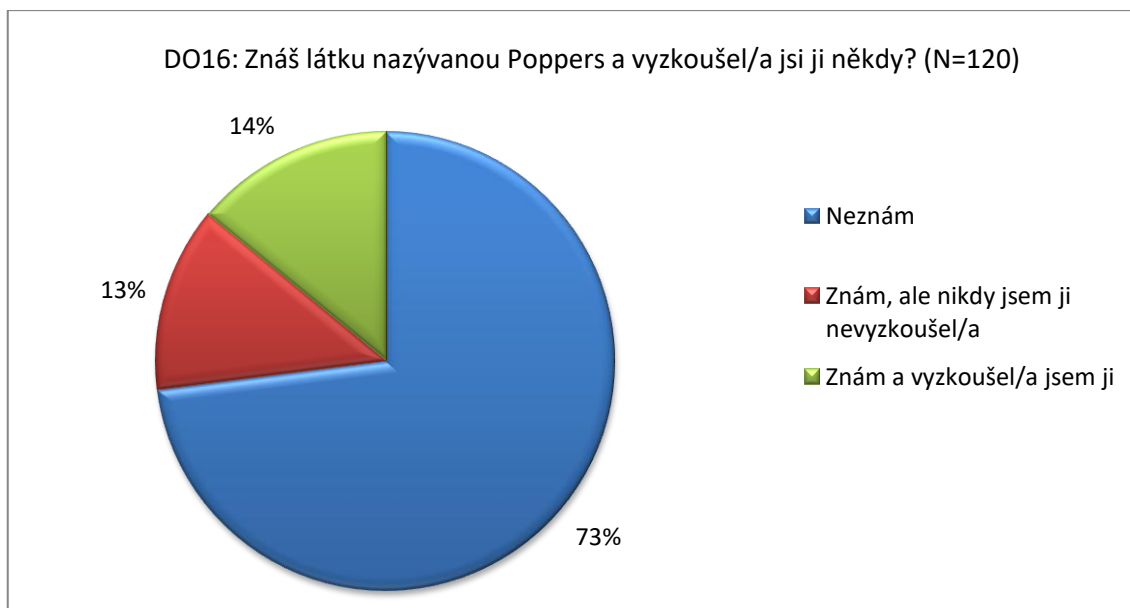
Graf 11: Pocit po užití látky

V grafu 11 je znázorněno, jaký pocit po užití návykové látky respondenti měli. Na tuto otázku, stejně jako na tu předchozí, odpovídali pouze ti respondenti, které již nějakou nelegální návykovou látku vyzkoušeli, přesně řečeno se jednalo o 40 respondentů, Z grafu vyplývá, že 72% respondentů odpovědělo, že se jim stav nelíbil. Dalších 20 % také popsalo, že se jim stav moc nelíbil a zbylých 8% tvrdí, že jim bylo fajn.)

Graf 12: Pravidelnost užívání nelegálních návykových látek

V grafu 12 je ukázáno, jak často respondenti, kteří již někdy nějakou návykovou látku vyzkoušeli, tyto látky užívají. Z odpovědí vzešlo, že 15% respondentů to pouze jednou zkusilo, dalších 21% tyto látky neuvžívá skoro vůbec – párkrát do roka, největší část a to 53% respondentů tyto látky užívá příležitostně a zbylých 11% respondentů uvedlo, že tyto látky užívá pravidelně.

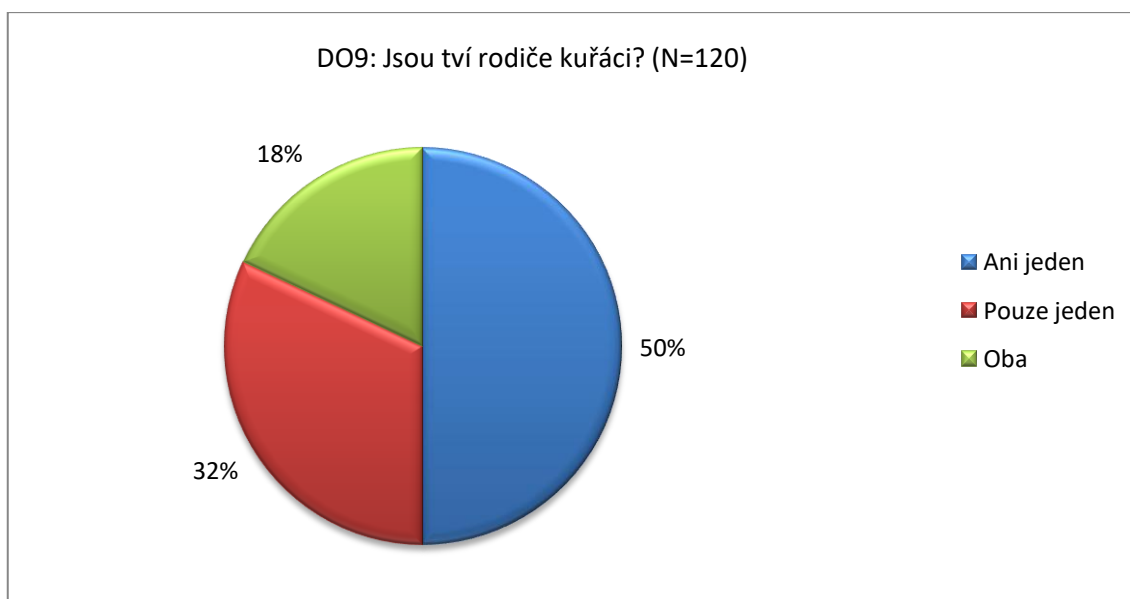

Graf 13: Znalost a zkušenost s Poppers

Graf 13 znázorňuje četnost rozšíření látky Poppers mezi respondenty. Z grafu vyplývá, že 73% respondentů o této látce nikdy neslyšelo a neznají ji. Dalších 14% ji zná a již ji vyzkoušelo a zbylých 13% ji zná, ale nikdy ji nevyzkoušelo.

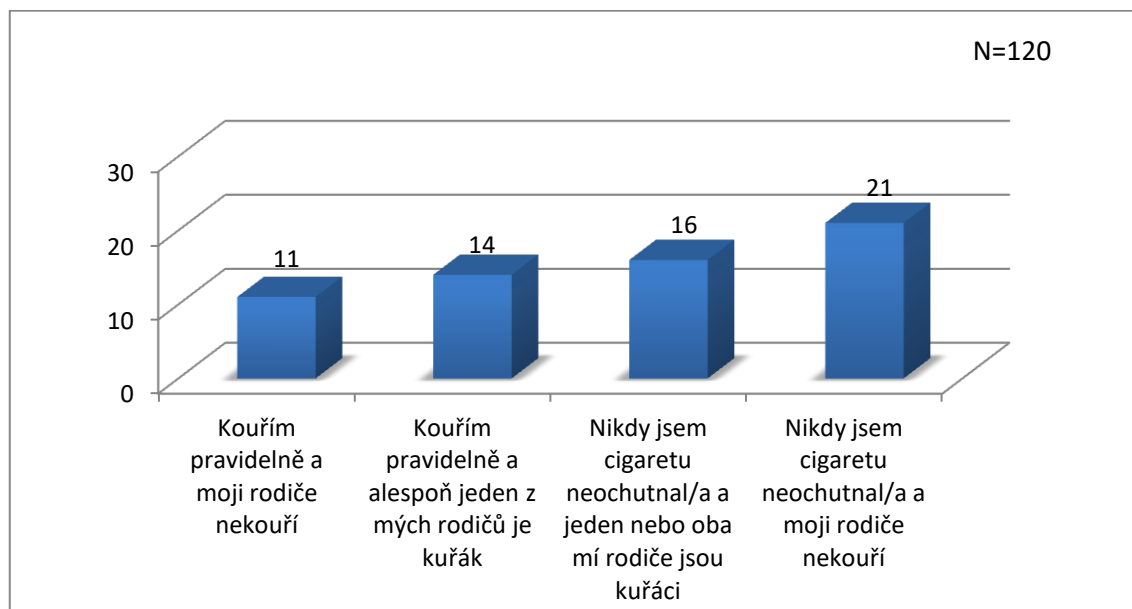
7.3 Interpretace výsledků dosažených v rámci dílčího cíle č. 3

Třetím dílčím cílem bylo zjistit, jak ovlivňuje okolí postoj respondentů k návykovým látkám. K dosažení tohoto dílčího výzkumného cíle byly určeny 3 dotazníkové otázky, které budou představeny pomocí následujících grafů.

Graf 14: Výskyt kouření cigaret u rodičů

Graf 14 znázorňuje výskyt kouření cigaret u rodičů respondentů. Z grafu vyplývá, že 50% respondentů odpovědělo, že nekouří ani jeden z jejich rodičů, 32% respondentů odpovědělo, že kuřákem je pouze jeden z jejich rodičů a zbylých 18% respondentů uvedlo, že kouří oba jejich rodiče.

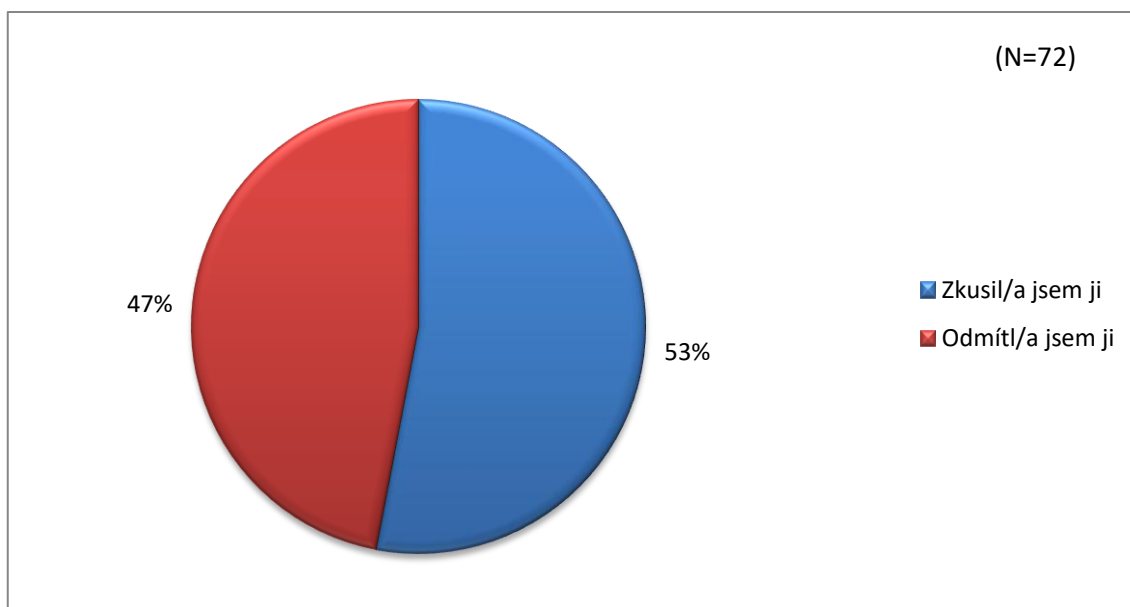
Graf 15: Vztah mezi kouřením cigaret u rodičů a u respondentů

Graf 15 znázorňuje počet respondentů, kteří uvedli, že kouří pravidelně a ani jeden z jejich rodičů nekouří, dále počet respondentů, kteří kouří pravidelně a buďto jeden nebo oba jejich rodiče kouří, potom počet respondentů, kteří nikdy cigaretu neochutnali a jeden nebo oba jejich rodiče kouří a potom počet respondentů, kteří nikdy cigaretu neochutnali a ani jeden z jejich rodičů nekouří.

Graf 16: Zkušenosti s nabízením nelegálních návykových látek

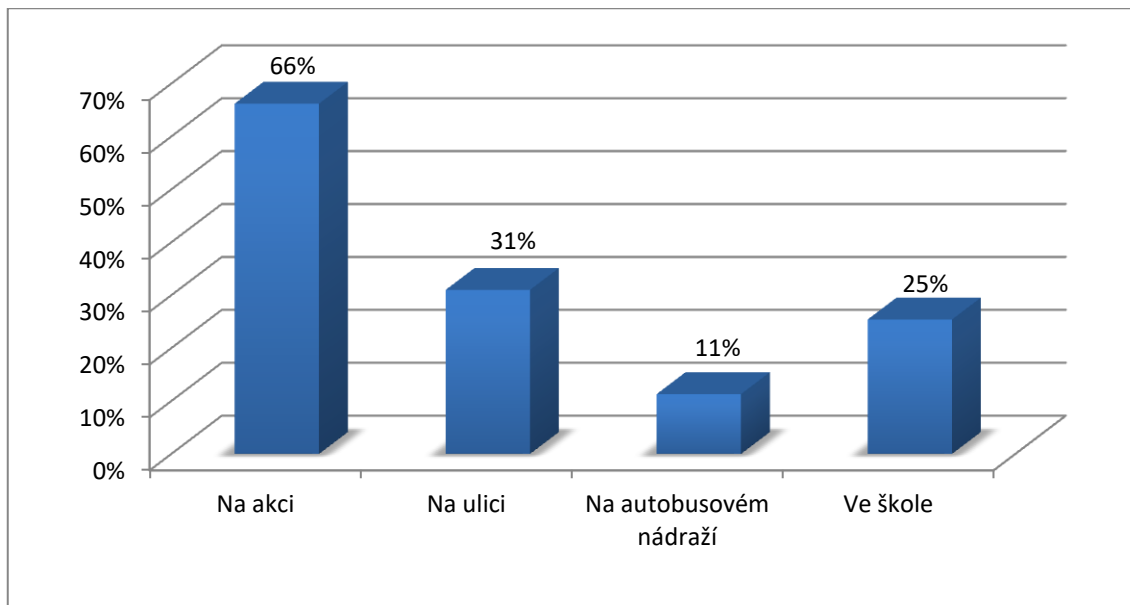
Graf 16 znázorňuje poměr respondentů, kteří se setkali nebo nesetkali s tím, že jim někdy někdo nabízel nějakou nelegální návykovou látku. Jak vyplývá z grafu, tak více než polovina, přesněji 60% respondentů se s takovým nabízením již setkalo a zbylých 40% uvedlo, že nesetkalo.

Graf 17: Reakce na nabízení nelegální návykové látky

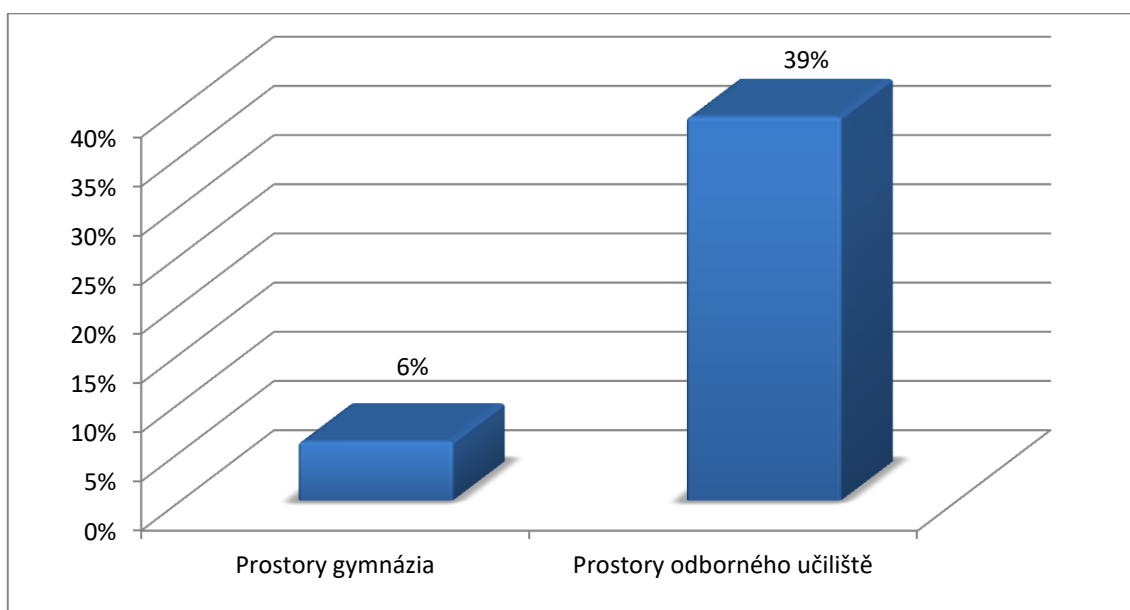
Graf 17 znázorňuje poměr těch, kteří když jim byla nějaká nelegální návyková látka nabídnuta, ji zkusili a těch, kteří ji odmítli. V grafu můžeme vidět, že více než

polovina, přesněji 53% z těch, kterým byla nelegální návyková látka nabídnuta, ji díky tomu vyzkoušelo a 47% z nich ji odmítlo.

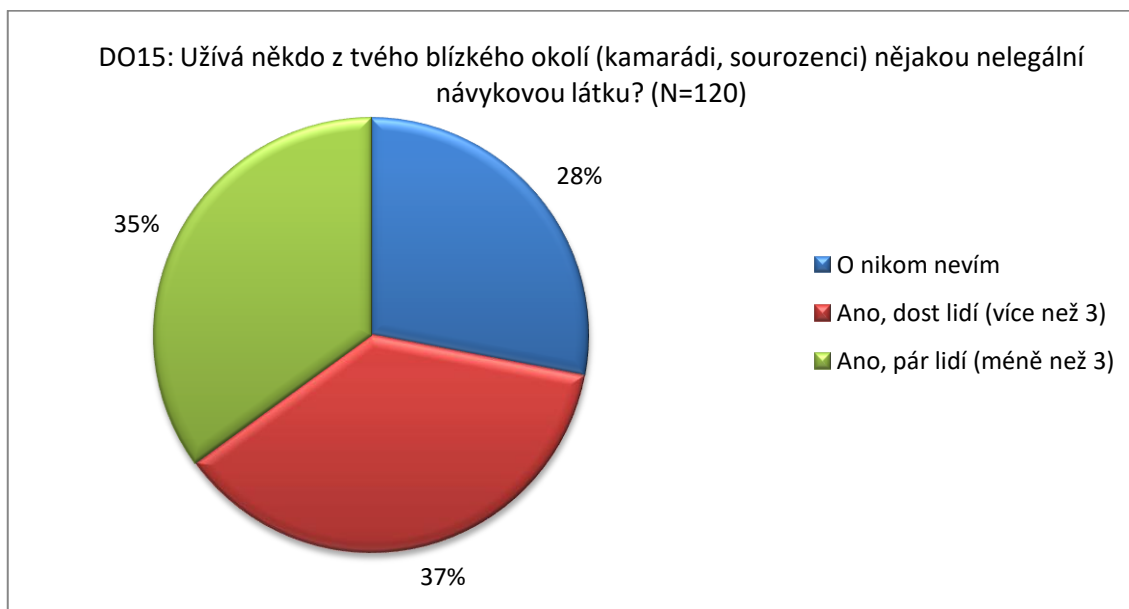
Graf 18: Místa nabízení nelegální návykové látky

V grafu 18 jsou znázorněna místa, na kterých se respondenti setkali s tím, že by jim někdo nabízel ke koupi či k užití návykové látky. Z grafu vyplývá, že 66% respondentů se s tím setkalo na nějaké akci, jako je diskotéka či koncert, 31% respondentů někde venku na ulici, 11% na autobusovém nádraží a 25% se setkalo s tím, že jim byla nelegální návyková látka nabízena v prostorách školy.

Graf 19: Porovnání nabízení látek na gymnáziu a na odborném učilišti

Graf 19 porovnává, kolik studentů z gymnázia a kolik studentů z odborného učiliště se setkalo s tím, že jim byla nelegální návyková látka nabízena v prostorách školy. Ve škole se setkalo s nabízením takových látek 39% dotazovaných studentů ze středního odborného učiliště a 6% dotazovaných studentů z gymnázia.

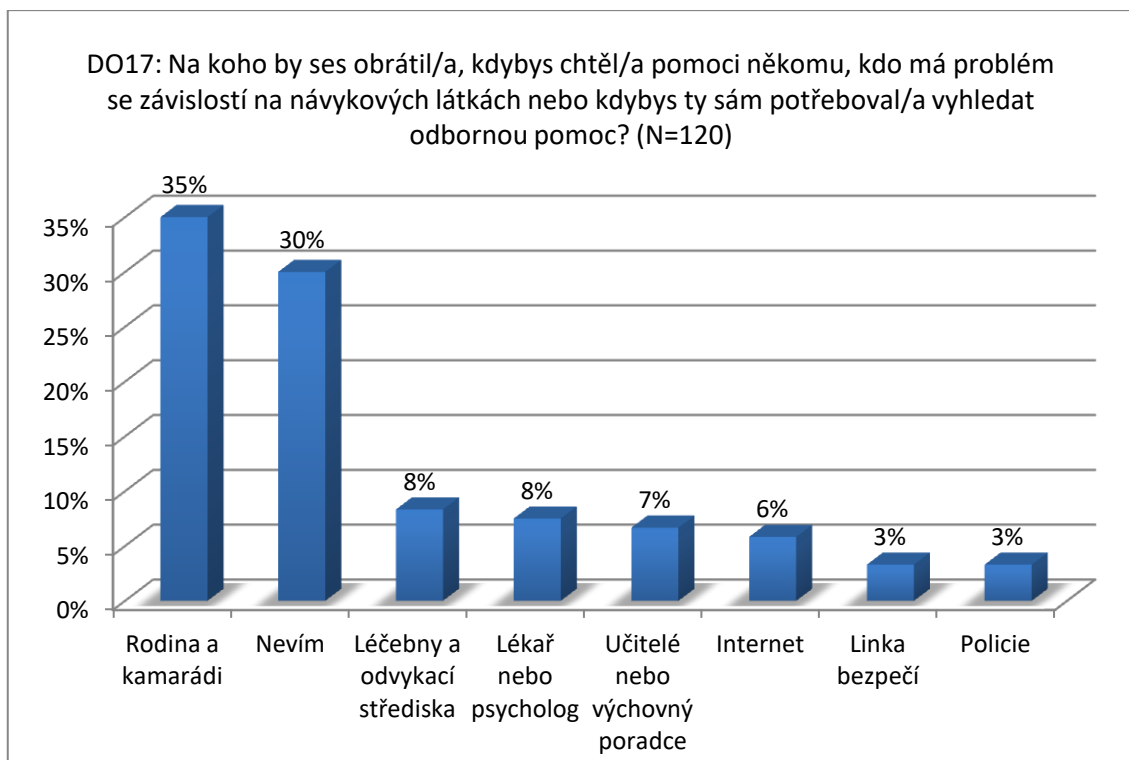

Graf 20: Užívání nelegálních drog v okolí

V grafu 20 jsou znázorněny odpovědi na otázku, jestli někdo z okolí respondentů užívá nelegální návykové látky. Z grafu vyplývá, že 37% respondentů ví o více než třech lidech z okolí, kteří tyto látky užívají a 35% ví o méně než třech lidech z okolí, kteří užívají nelegální návykové látky. Zbylých 28% respondentů uvedlo, že neví o nikom z jejich okolí, kdo by užíval nelegální návykové látky.

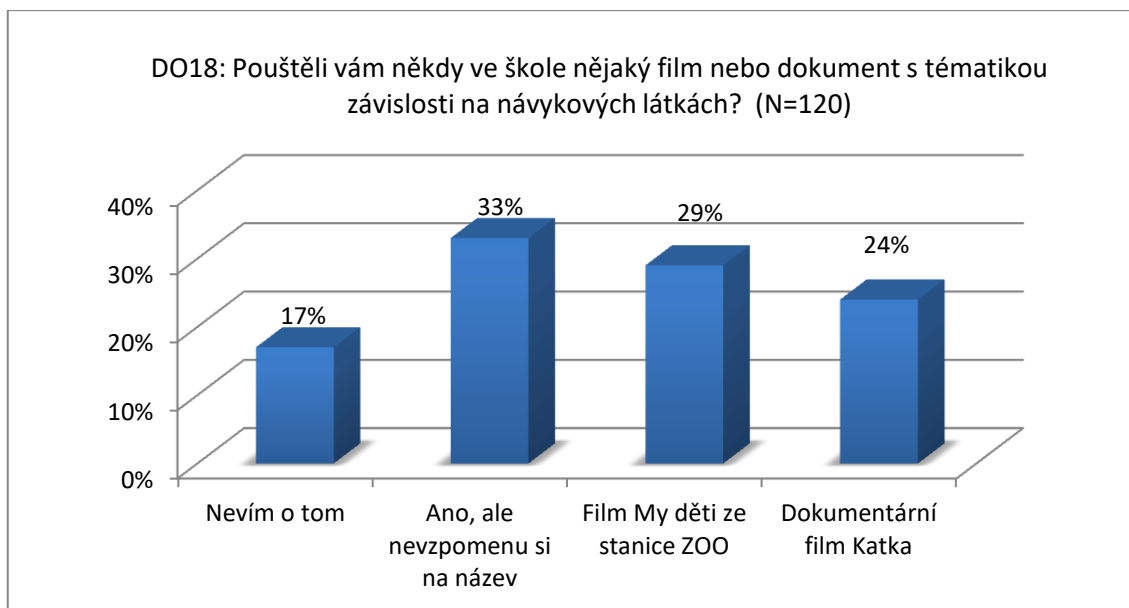
7.4 Interpretace výsledků dosažených v rámci dílčího cíle č. 4

Čtvrtým a zároveň posledním dílčím cílem bylo zjistit, jaké má mládež povědomí o službách pro osoby závislé na návykových látkách a jestli ve škole přišli do kontaktu s drogovou prevencí. K dosažení tohoto dílčího výzkumného cíle byly určeny 4 dotazníkové otázky, které budou představeny pomocí následujících grafů.

Graf 21: Hledání pomoci se závislostí na návykových látkách

Graf 21 znázorňuje, na koho by se respondenti obrátili v případě, že by chtěli pomoci někomu s řešením závislosti na návykových látkách nebo kdyby oni sami potřebovali vyhledat odbornou pomoc. Z grafu vyplývá, že 35% by požádalo o pomoc a o radu svoje rodiče, sourozence a blízké kamarády. Přesných 30% respondentů odpovědělo, že neví, kdo by jim s tím mohl pomoci. Další odpovědi se objevovaly již v menší četnosti než dvě předchozí, patří mezi ně například odpověď, že by se respondenti obrátili přímo na léčebny a odvykací střediska, vyhledali by lékařskou či psychologickou pomoc nebo by se svěřili svému oblíbenému učitele či výchovnému poradci na škole. Další ale už méně vyskytovanou odpovědí bylo, že by respondenti hledali pomoc na internetu, na lince bezpečí nebo u Policie ČR.

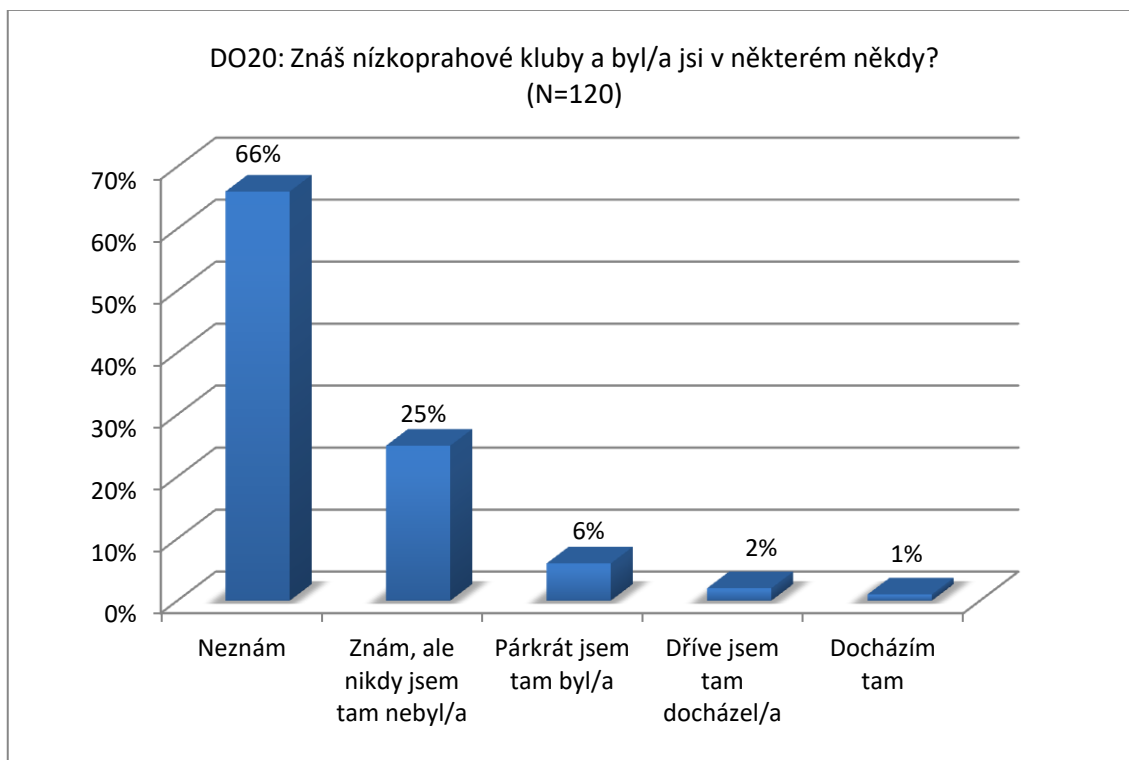
Graf 22: Filmy s tematikou drogové závislosti

Graf 22 ukazuje, kolik respondentů se ve škole setkalo s tím, že by jim v rámci výuky byl promítán nějaký film s tematikou závislosti na návykových látkách. Z grafu vyplývá, že 17% respondentů si nevzpomíná na to, že by někdy při vyučování viděli nějaký takový film nebo dokument, 33% o něčem takovém ví, ale nevzpomene si na název filmu, 29% uvedlo, že ve škole viděli film My děti ze stanice ZOO a zbylých 24% si vzpomíná na dokumentární film Katka.

Graf 23: Zkušenosti s preventivními programy

Graf 23 znázorňuje podíl těch, kteří si jsou vědomi toho, že v rámci jejich studia na základní či střední škole proběhly nějaké preventivní aktivity zaměřené na tematiku drog a těch, kteří si na nic takového nevzpomínají. Z výsledků vyplývá, že 72% respondentů si na něco takového vzpomíná a 28% respondentů odpovědělo, že o tom neví.

Graf 24: Znalost a docházení do nízkoprahového klubu

Graf 24 znázorňuje, kolik respondentů zná sociální službu nízkoprahový klub. Z grafu vyplývá, že 66% respondentů netuší, co to nízkoprahové kluby jsou. Dalších 25% z dotazovaných nízkoprahové kluby zná, ale nikdy je nenavštívilo, 6% dotazovaných v nějakém nízkoprahovém klubu párkrát bylo, 2% respondentů uvedlo, že nízkoprahového klubu dříve docházel/a a pouhé 1% respondentů do něj dochází nyní.

7.5 Shrnutí výsledků výzkumného šetření

Shrnutí výsledků dosažených v rámci hlavního cíle

Prostřednictvím získaných výsledků v rámci všech čtyř dílčích výzkumných cílů bylo dosaženo hlavního výzkumného cíle této práce. Výsledky jednotlivých dílčích cílů přinesly poznatky o tom, jaký má mládež pohled na návykové látky, jaké má

mládež zkušenosti s užíváním návykových látek, jak ovlivňuje okolí postoj respondentů k návykovým látkám, jaké má mládež povědomí o službách pro osoby závislé na návykových látkách a jestli ve škole přišli do kontaktu s drogovou prevencí. Lze tedy říci, že bylo zjištěno, jaká je situace užívání návykových látek u studentů vybraných škol, které se výzkumného šetření zúčastnili.

Shrnutí výsledků zjištěných v rámci dílčího cíle č. 1

Dílčí cíl č. 1: Zjistit, jaký má mládež pohled na návykové látky.

V tabulce 6 byla znázorněna slova, která respondenty napadla, když se řekne „alkohol“. Pokud by byly odpovědi rozděleny do tří skupin a to na neutrální odpovědi, zcela negativní odpovědi a zcela pozitivní odpovědi, dalo by se říci, že největší část a to 44% respondentů má na alkohol negativní pohled, dalších 29% má na alkohol celkem pozitivní pohled a zbylých 27% spíše neutrální názor. V tabulce 7 byla znázorněna slova, kterými by respondenti doplnili větu „Cigarety jsou...“. Ze zjištěných výsledků vyplývá, že slova negativního rázu se u cigaret vyskytovaly častěji než u alkoholu. Znamená to tedy, že nejspíše studenti považují cigarety za více zdraví škodlivé a nejspíše i více nebezpečné, než alkohol. Otázkou ovšem je, jestli si uvědomují, že závislost na alkoholu může být mnohem složitější a nevyzpytatelnější než závislost na nikotinu. V další tabulce s číslem 8 byla znázorněna podstatná a přídavná jména, kterými respondenti popsali drogy. Slovo drogy bylo vybráno záměrně, jelikož se mezi drogy řadí i alkohol a cigarety, na které byly zaměřeny již dvě předchozí otázky. Z těchto výsledků vyplývá, že téměř většina respondentů má na drogy o mnoho horší pohled než na samotný alkohol a cigarety. Nejspíše zní slovo „droga“ mnohem nebezpečněji, než „alkohol“ a „cigareta“. Pomocí grafu 1 je znázorněno, že více než polovina respondentů považuje alkohol za drogu.

Shrnutí výsledků zjištěných v rámci dílčího cíle č. 2

Dílčí cíl č. 2: Zjistit, jaké má mládež zkušenosti s užíváním návykových látek.

Z výsledků vyplývá, že co se týče konzumace alkoholu, tak téměř všichni respondenti se poprvé opili již do svého 16. roku věku, dále bylo ohledně alkoholu zjištěno, že nejvíce respondentů ho pije pouze párkrát do roka a nejméně respondentů

ho požívá víckrát do týdne. Dále bylo ve výzkumu zjištěno, že hodně respondentů na alkoholu nic neláká, z čehož by mělo plynout, že ho nemají důvod konzumovat. Co se týče těch, které alkohol láká, tak je pro ně nejvíce přitažlivý svou chutí, tím, že po něm mají lepší náladu, roste s ním zábava a pocit uvolnění. Co se týče kouření cigaret, tak z výsledků plyne, že čtvrtina respondentů cigaretu nikdy nevyzkoušelo a téměř stejné množství respondentů kouří pravidelně. Dále bylo zjištěno, že více než polovina respondentů nikdy nevyzkoušela žádnou z nelegálních návykových látek, zbytek ovšem ano a téměř všichni z těch, kteří nějakou nelegální návykovou látku zkusili, uvedli, že se jednalo o marihuanu. Výsledek tedy opravdu potvrdil informace z literatury, že marihuana je mezi generací mládeže nejrozšířenější nelegální návykovou látkou. Na druhém místě se umístila extáze, poté speed, kokain a malá část respondentů vyzkoušela látku LSD. Dále bylo zjištěno, že největší část z těch, kteří již někdy nelegální návykovou látku vyzkoušeli, ji stále příležitostně užívá. Výsledky ohledně látky nazývané „Poppers“ byly pro mě, dovoluji si podotknout, opravdu překvapivé. Měla jsem mínění, že se jedná o velice rozšířenou čichací látku mezi mládeží. Z výzkumu se ovšem ukázalo, že velká většina respondentů tuto látku nezná a nikdy o ní neslyšela. Pouhých 13% respondentů ji zná a dalších 14% ji již někdy vyzkoušelo.

Shrnutí výsledků zjištěných v rámci dílčího cíle č. 3

Dílčí cíl č. 3: Zjistit, jak ovlivňuje okolí postoj respondentů k návykovým látkám.

V rámci třetího dílčího cíle bylo zjištěno, že u přesné poloviny respondentů nekouří cigarety ani jeden z rodičů, dalších 32% respondentů je z rodiny, kde kouří pouze jeden rodič a zbylých 18% respondentů pochází z rodiny, kde kouří oba rodiče. Co se týče toho, jaký vliv má kouření rodičů na přitažlivost cigarety pro mládež, tak z výzkumu bylo zjištěno, že 16 respondentů, jejichž buďto jeden nebo oba rodiče kouří, nikdy cigaretu neochutnalo. Dalších 14 respondentů, u kterých je alespoň jeden z rodičů kuřák, tak je tak kuřáky. Z toho by se tedy dalo říct, že je více mládeže, která má kvůli kouření rodičů spíše negativní vztah k cigaretám, ale jedná se o rozdíl pouhých dvou respondentů. Dále bylo zjištěno, že nejvíce respondentů se sešlo ve skupině těch, kteří nikdy cigaretu neochutnali a jejichž ani jeden z rodičů

nekouří. Z toho by se tedy dalo odvodit, že negativní postoj rodičů ke kouření je dále pomocí výchovy a preventivního působení v rodině přenesen na dítě.

Z dalších výsledků vyplývá, že více než polovina respondentů se setkala tím, že jim byla nabízena nelegální návyková látka a z toho ji více než polovina mládeže vyzkoušela. Jednoznačně nejčastěji se respondenti s nabízením nelegálních látek setkali na různých akcích, jako jsou diskotéky a koncerty, potom na ulici, ale i velká část respondentů se s nabízením nelegálních návykových látek setkala ve škole. Bylo zjištěno, že ze studentů odborného učiliště, kteří se výzkumu zúčastnili, se s nabízením nelegálních látek ve škole setkala 39% a ze studentů z gymnázia pouhých 6%. Z toho tedy jasně plyne, že v prostorách odborného učiliště, které bylo do výzkumu zapojeno, mají jedinci mnohem větší možnost s nelegálními návykovými látkami přijít do kontaktu a tedy je i vyzkoušet a případně užívat a experimentovat s nimi.

Posledním zjištěním v rámci tohoto dílčího cíle je, že 37% respondentů má ve svém blízkém okolí více než tři lidi, kteří užívají nějaké nelegální návykové látky. Dalších 35% respondentů má okolo sebe méně než tři lidi, kteří užívají nelegální návykové látky a zbylých 28% respondentů neví o nikom z jejich okolí, kdo by užíval nějakou z nelegálních návykových látek.

Shrnutí výsledků zjištěných v rámci dílčího cíle č. 4

Dílčí cíl č. 4: Zjistit, jaké má mládež povědomí o službách pro osoby závislé na návykových látkách a jestli ve škole přišli do kontaktu s drogovou prevencí.

V rámci posledního dílčího cíle bylo zjištěno, jak již bylo znázorněno v grafech, že odstrašujících 30% respondentů neví, na koho by se obrátili v případě problému s užíváním návykových látek. Dalších 35% by požádalo o pomoc svou rodinu a blízké kamarády a někteří by dokonce kontaktovali přímo odvykací střediska a léčebny, lékaře a psychologa, požádali by o pomoc svého oblíbeného učitele nebo školního výchovného poradce, hledali by pomoc na internetu, kontaktovali by linku bezpečí či policii. Dá se tedy říci, že z výzkumu vzešlo, že studenti o službách, které pomáhají se závislostí na návykových látkách, moc informováni nejsou. Ohledně prevence na školách z výzkumu vzešlo, že téměř všichni studenti si vzpomínají, že jim někdy byl promítán během výuky film nebo dokument s tematikou závislosti na

návykových látkách. Co se týče preventivních programů, tak velká většina respondentů si pamatuje, že se účastnili takových aktivit. Co pro mě při zpracování tohoto cíle bylo velikým překvapením, tak z výzkumu vzešlo, že přes 60% respondentů neví, co je to nízkoprahový klub a že do něho mají možnost docházet.

7.6 Diskuze

Hlavním cílem výzkumného šetření bylo zjistit, jaká je situace užívání návykových látek u respondentů z vybraných středních škol v Královéhradeckém kraji. Na základě výsledků dosažených ve výzkumném šetření lze říci, že hlavního cíle bylo dosaženo, stejně jako dílčích cílů výzkumného šetření. Ve výzkumném šetření bylo zjištěno, že respondenti na pití alkoholu pohlížejí lépe než na kouření cigaret. Vůbec nejhůře ale reagují na samotné slovo „droga“. Zní nejspíše mnohem nebezpečněji a návykověji než samotný alkohol a cigarety. Dále bylo zjištěno, že téměř všichni respondenti se poprvé opili již do svého 16. roku věku a alkohol se dá označit jako nejvíce užívanou návykovou látku mezi respondenty. Co se týče nelegálních návykových látek, tak velká část respondentů je již někdy vyzkoušela – zejména marihuanu, extázi a kokain. Poté bylo z výzkumu zjištěno, že má nejspíše na děti velký vliv negativní postoj k cigaretám ze strany rodičů. Dalším zjištěním je, že velké procento studentů z odborného učiliště se setkalo s nabízením nelegálních návykových látek v budově školy. Dále bylo zjištěno, že největší část respondentů by při problému se závislostí požádala o pomoc rodinu a přátele a poměrně velká část respondentů neví, kde by odbornou pomoc hledala. Ohledně prevence a preventivních aktivit v rámci školy bylo zjištěno, že se téměř většiny respondentů týkala a pamatují si na ni. Co pro mě bylo velikým překvapením, tak z výzkumu vzešlo, že přes polovinu respondentů neví, co je to nízkoprahový klub a že do něho mají možnost docházet.

Pro získání výsledků výzkumného šetření byla zvolena kvantitativní výzkumné strategie. Díky této zvolené strategii mohlo být nashromážděno poměrně velké množství dat. K získání výsledků výzkumného šetření byla zvolena technika anonymního dotazníku, díky které mohli být respondenti upřímní bez toho, aby se něčeho obávali.

Výzkumné šetření může být přínosné pro pedagogy vybraných středních škol, na kterých byl výzkum realizován, ale i pro metodiky prevence vybraných škol, kteří se touto problematikou zabývají.

Závěr

V teoretické části práce byly nejdříve stručně vymezeny základní pojmy, dále se teoretická část věnovala návykovým látkám, stručné historii užívání drog a popisu drog, kterou jsou nejčastěji mezi mládeží užívané. Další kapitola byla zaměřena na vznik závislosti na návykových látkách, na faktory, které vedou ke vzniku závislosti a na fáze, ve kterých nejčastěji vzniká závislost. Poté se teoretická část zabývala prevencí, jednotlivými druhy prevence a subjekty, kterými na mládež lze preventivně působit. Poslední kapitola byla zaměřena na práci s mládeží, byly zde popsány jednotlivé služby, které jsou určeny pro osoby závislé na návykových látkách a cílí na věkovou skupinu mladistvých.

Hlavním cílem práce bylo zjistit, jaká je situace užívání návykových látek u vzorku studentů z vybraných středních škol v Královéhradeckém kraji. Dílčími cíli práce bylo zjistit, jaký má mládež pohled na návykové látky, jaké má mládež zkušenosti s užíváním návykových látek, jak ovlivňuje okolí postoj respondentů k návykovým látkám a jaké má mládež povědomí o službách pro osoby závislé na návykových látkách a jestli ve škole přišli do kontaktu s drogovou prevencí. Výsledky výzkumného šetření jsou podrobně popsány v předchozí kapitole s názvem diskuze.

Užívání návykových látek u mládeže je velice aktuální jev, který se vyskytuje takřka na každé střední škole v každém městě. Užívání návykových látek má svá rizika, o kterých mnoho mladistvých neví a je důležité zlepšovat informovanost o této problematice. Jelikož jsou návykové látky čím dál tím více dostupné, měla by se zkvalitňovat a zvyšovat četnost prevence na školách. Přínosné by mohly být přednášky od lidí, kteří sami závislostí na návykových látkách prošli a mohli by studentům předat svoji osobní zkušenost.

Realizace výzkumu mě velice bavila a ráda bych se podrobnějšímu výzkumu věnovala například při psaní diplomové práce, kdy bych mohla tuto problematiku pojmout ještě obsáhleji, věnovat se jí více do hloubky a aplikovat výzkum na širším vzorku respondentů.

SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY

Detoxikační středisko pro děti a mládež [online]. 2015 [cit. 12. února 2019] Dostupné z: www.nicm.cz/detoxikacni-stredisko-pro-deti-a-mladez

FISCHER, Slavomil a Jiří ŠKODA. *Sociální patologie: Závažné sociálně patologické jevy, příčiny, prevence, možnosti řešení*. 2., rozš. a aktualiz. vyd. Praha: Grada, 2014, Psyché. ISBN 978-80-247-5046-0.

GALLÁ, Maurice. *Jak ve škole vytvořit zdravější prostředí: příručka o efektivní školní drogové prevenci*. Praha: Úřad vlády České republiky, 2005. Metodika. ISBN 80-86734-38-2.

GOODYER, Paula. *Drogy + teenager*. Praha: Slovanský dům, 2001. ISBN 80-86421-44-9.

HAJNÝ, Martin. *O rodičích, dětech a drogách*. Praha: Grada, 2001. Pro rodiče. ISBN 80-247-0135-9.

HELLER, Jiří a Olga PECINOVSKÁ. *Závislost známá neznámá*. Praha: Grada, 1996. ISBN 80-7169-277-8.

HENDL, Jan. *Kvalitativní výzkum: základní teorie, metody a aplikace*. Čtvrté, přepracované a rozšířené vydání. Praha: Portál, 2016. ISBN 978-80-262-0982-9.

ILLES, Tom. *Děti a drogy: fakta, informace, prevence*. 2. upr. vyd. Praha: ISV, 2002. ISBN 80-85866-50-1.

KOUKOLÍK, František. *Před úsvitem, po ránu: eseje o dětech a rodičích*. Praha: Karolinum, 2008. ISBN 978-80-246-1496-0.

MAHDALÍČKOVÁ, Jana. *Víme o drogách všechno?*. Praha: Wolters Kluwer, 2014. ISBN 978-80-7478-589-4.

MATOUŠEK, Oldřich. *Metody a řízení sociální práce*. 3. aktualiz. a dopl. vyd. Praha: Portál, 2013. ISBN 978-80-262-0213-4

MATOUŠEK, Oldřich. *Sociální služby: legislativa, ekonomika, plánování, hodnocení*. Praha: Portál, 2007. ISBN 978-80-7367-310-9.

MATOUŠEK, Oldřich, Jana KOLÁČKOVÁ a Pavla KODYMOVÁ. *Sociální práce v praxi: specifika různých cílových skup a práce s nimi*. Vyd. 2. Praha: Portál, 2010. ISBN 978-80-7367-818-0.

MATOUŠEK, Oldřich a Andrea KROFTOVÁ. *Mládež a delikvence*. Praha: Portál, 1998. ISBN 80-7178-226-2.

MATOUŠEK, Oldřich. *Práce s rizikovou mládeží: projekt LATA a další alternativy veznění mládeže*. Praha: Portál, 1996. ISBN 80-7178-064-2.

MIOVSKÝ, Michal, et. al. *Primární prevence rizikového chování ve školství*. Praha: Sdružení SCAN, 2010. ISBN 978-80-87258-47-7.

MUSIL, Libor. „*Ráda bych Vám pomohla, ale...*“ *Dilemata práce s klienty v organizacích*. Brno: Marek Zeman, 2004. ISBN 80-903070-1-9.

MRAVČÍK, V., CHONYMOVÁ, P., GROHMANNOVÁ, K., JANÍKOVÁ, B., ČERNÍKOVÁ, T., ROUS, Z., TION LEŠTINOVÁ, T., KIŠŠOVÁ, L., NECHANSKÁ, B., VLACH, T., FIDESOVÁ, H., VOPRAVIL, J. *Výroční zpráva o stavu ve věcech drog v České republice v roce 2017*. Praha: Úřad vlády České republiky, 2018. ISBN 978-80-7440-219-7. Dostupné online z:

NEŠPOR, Karel. *Návykové chování a závislost*. 3., aktualiz. vyd. Praha: Portál, 2007. ISBN 978-80-7367-267-6.

NEŠPOR, Karel. *Návykové chování a závislost: současné poznatky a perspektivy léčby*. 5., rozšířené vydání. Praha: Portál, 2018. ISBN 978-80-262-1357-4.

NEŠPOR, Karel. *Vaše děti a návykové látky*. Praha: Portál, 2001. ISBN 80-7178-515-6.

NEŠPOR, Karel. *Problémy s návykovými látkami v ordinaci praktického lékaře*. Praha: Galén, 1999. Folia practica. ISBN 80-7262-002-9.

NEŠPOR, Karel a Ladislav CSÉMY. *Léčba a prevence závislostí: příručka pro praxi*. Praha: Psychiatrické centrum, 1996. ISBN 80-85121-52-2.

NOŽINA, Miroslav. *Svět drog v Čechách*. Praha: KLP, 1997. ISBN 80-85917-36-X.

Poradna pro závislost Varnsdorf [online]. 2018 [cit. 20. března 2019] Dostupné z: <http://www.drugout.cz/node/34>

Pravda o inhalantech [online]. 2012 [cit. 25. ledna 2019] Dostupné z: www.drogy.cz/inhalanty

PRESL, Jiří. *Drogová závislost: může být ohroženo i Vaše dítě?* 2. rozš. vyd. Praha: Maxdorf, 1995. Medica. ISBN 80-85800-25-X.

PUNCH, Keith. *Základny kvantitativního šetření.* Praha: Portál, 2008. ISBN 978-80-7367-381-9.

Rozdělení drog [online]. 2010 [cit. 8. ledna 2019] Dostupné z: www.substitucni-lecba.cz/rozdeleni-drog

Služby pro osoby ohrožené závislostí [online]. 2018 [cit. 25. února 2019] Dostupné z: <http://socialnisluzby.kr-kralovehradecky.cz/scripts/detail.php?id=51022>

ŠTABLOVÁ Renata a Břetislav BREJCHA. *Návykové látky a současnost.* Praha: Vydavatelství PA ČR, 2006. ISBN 80-7251-224-2.

Tabák – podrobně [online]. 2014 [cit. 24. ledna 2019] Dostupné z: txt.www.drogy-info.cz/index.php/drogova_situace/legalni_drogy/tabak/tabak_podrobne

VYKOPALOVÁ, Hana. *Sociálně patologické jevy v současné společnosti.* Olomouc: Univerzita Palackého, 2001. ISBN 80-244-0337-4.

VYUŽITÍ PEER PROGRAMŮ NA ZÁKLADNÍCH ŠKOLÁCH V OBLASTI PREVENCE KYBERŠIKANY, Metodická příručka pro pedagogy. Centrum inkluze o.p.s., Opava, 2016. Dostupné online: www.centruminkluze.cz/pdf/Metodika_Zij-online-bezpecne.pdf

Základní princip primární prevence [online]. 2010 [cit. 18. ledna 2019] Dostupné z: www.prevence-info.cz/p-prevence/zakladni-princip-primarni-prevence

Zákon č. 108/2006 Sb., o sociálních službách

Zákon č. 218/2003 Sb., o odpovědnosti mládeže za protiprávní činy a o soudnictví ve věcech mládeže

SEZNAM GRAFŮ

Graf 1: Pohlaví respondentů	40
Graf 2: Podíl jednotlivých škol	41
Graf 3: Věk respondentů	41
Graf 4: Pohled na alkohol jako drogu	44
Graf 5: Věk první opilosti	45
Graf 6: Četnost požívání alkoholu	46
Graf 7: Důvody požívání alkoholu	47
Graf 8: Zkušenosti s kouřením cigaret	48
Graf 9: Zkušenosti s užíváním nelegálních návykových látek	48
Graf 10: Nejčastěji užívané nelegální návykové látky	49
Graf 11: Pocit po užití látky	49
Graf 12: Pravidelnost užívání nelegálních návykových látek	50
Graf 13: Znalost a zkušenost s Poppers	51
Graf 14: Výskyt kouření cigaret u rodičů	51
Graf 15: Vztah mezi kouřením cigaret u rodičů a u respondentů	52
Graf 16: Zkušenosti s nabízením nelegálních návykových látek	53
Graf 17: Reakce na nabízení nelegální návykové látky	53
Graf 18: Místa nabízení nelegální návykové látky	54
Graf 19: Porovnání nabízení látek na gymnáziu a na odborném učilišti	54
Graf 20: Užívání nelegálních drog v okolí	55
Graf 21: Hledání pomoci se závislostí na návykových látkách	56
Graf 22: Filmy s tematikou drogové závislosti	57
Graf 23: Zkušenosti s preventivními programy	57
Graf 24: Znalost a docházení do nízkoprahového klubu	58

SEZNAM TABULEK

Tabulka 1: Rozdělení drog dle postoje společnosti	16
Tabulka 2: Rozdělení drog dle rizika pro uživatele	16
Tabulka 3: Rozdělení drog dle rizika závislosti.....	17
Tabulka 4: Rozdělení drog dle působení na psychiku člověka.....	17
Tabulka 5: Transformační tabulka výzkumných cílů	39
Tabulka 6: Pohled studentů na alkohol.....	42
Tabulka 7: Pohled studentů na cigarety	43
Tabulka 8: Pohled studentů na drogy	44

SEZNAM PŘÍLOH

Příloha 1 – Dotazník pro výzkumné šetření

Příloha 1 – Dotazník pro výzkumné šetření

Ahoj,

studuji obor sociální práce na Univerzitě Hradec Králové a prosím o vyplnění mého dotazníku k bakalářské práci. Dotazník je anonymní a Vaše odpovědi budou sloužit pouze ke zpracování mého výzkumu. Dotazník zjišťuje, jaké mají studenti zkušenosti s užíváním návykových látek a jak moc jsou závislostí na návykových látkách ohroženi. Děkuji.

Tvé pohlaví:

- a) dívka
- b) chlapec

Věk

Škola, kterou studuješ:

- a) Gymnázium
- b) Střední odborná škola
- c) Střední odborné učiliště

1. Dopiš, co tě jako první napadne:

Alkohol je

2. Dopiš, co tě jako první napadne:

Cigarety jsou

3. Dopiš, co tě jako první napadne:

Drogy jsou

4. Myslíš si, že je alkohol droga?

- a) Ano.
- b) Ne.
- c) Nevím.

5. Kolik ti bylo let, když ses poprvé opil/a?

- a) Věk:.....
- b) nikdy jsem se neopil/a

6. Jak často požíváš alkohol?

- a) Vůbec.
- b) Téměř vůbec.
- c) Příležitostně – párkrát do roka.
- d) Každý měsíc.
- e) Téměř každý víkend.
- f) Víckrát do týdne.

7. Co tě na alkoholu nejvíc láká?

.....

8. Ochutnal/a jsi někdy cigaretu?

- a) Nikdy
- b) Ano – jednou
- c) Ochutnal/a jsem ji víckrát
- d) Kouřím příležitostně (na akcích,...)
- e) Kouřím pravidelně

9. Jsou tví rodiče kuřáci?

- a) Ani jeden.
- b) Pouze jeden z rodičů.
- c) Oba.

10. Stalo se ti někdy, že ti někdo nabízel nějakou nelegální návykovou látku? (např. marihuana, extáze, speed, kokain, pervitin, atd.) A vzpomeneš si, kde to bylo?

- a) Ne.
- b) Ano. Kde:

11. Zkusil/a jsi někdy nějakou nelegální návykovou látku?

- a) Ne. (přeskoč na otázku č. 16)
- b) Ano.

12. O jakou nelegální návykovou látku se jednalo?

.....

13. Líbil se ti stav po užití látky?

- a) Jo, bylo mi fajn.
- b) Moc ne.
- c) Nelíbil, už to nemám chuť zkoušet.

14. Jak často tyto látky užíváš?

- a) Skoro vůbec – párkrát do roka.
- b) Příležitostně – např. na akcích.
- c) Pravidelně.

15. Užívá někdo z tvého blízkého okolí (kamarádi, sourozenci) nějakou nelegální návykovou látku?

- a) O nikom nevím.
- b) Ano, dost lidí. (více než 3)
- c) Ano, pár lidí. (méně než 3)

16. Znáš látku nazývanou Poppers a vyzkoušel/a jsi ji někdy?

.....

17. Na koho by ses obrátil/a, kdybys chtěl/a pomoci někomu, kdo má problém se závislostí na návykových látkách nebo kdybys ty sám potřeboval/a vyhledat odbornou pomoc?

.....

.....

18. Pouštěli vám někdy ve škole nějaký film nebo dokument s tematikou závislosti na návykových látkách?

.....

19. Vzpomínáš si, že byste někdy ve škole měli nějaké aktivity zaměřené na prevenci užívání návykových látek?

- a) Ano.
- b) Ne.

20. Znáš nízkoprahové kluby a byl/a jsi v některém někdy?

- a) Neznám.
- b) Zním, ale nikdy jsem tam nebyl/a.
- c) Párkrát jsem tam byl/a.
- d) Dříve jsem tam docházel/a.
- e) Do klubu docházím.